

Wetsgeschiedenis strafrecht (1886 – 2021)

Derde Boek: Overtredingen – artikel 424 tot 479 Sr

Martin Scharenborg

Andere boeken van dezelfde schrijver:

De Serie wetsgeschiedenis:

- Wetsgeschiedenis strafrecht (1886-2021), Eerste boek – art. 1 tot 39 (ISBN 9789403651439)
- Wetsgeschiedenis strafrecht (1886-2021), Eerste boek – art. 39 tot 92 (ISBN 9789403651446)
- Wetsgeschiedenis strafrecht (1886-2021), Tweede boek – art. 92 tot 177 (ISBN 9789403651453)
- Wetsgeschiedenis strafrecht (1886-2021), Tweede boek – art. 177 tot 296 (ISBN 9789403651460)
- Wetsgeschiedenis strafrecht (1886-2021), Tweede boek – art. 296 tot 423 (ISBN 9789403651477)
- Wetsgeschiedenis strafrecht (1886-2021), Derde boek – art. 423 tot 479 (ISBN 9789403651484)

De Serie fraude en integriteit:

- Onderzoeken van fraude (ISBN 9789463185141)
- Voorkomen van fraude (ISBN 9789463185172)
- Fraude door ambtenaren (ISBN 9789463185271)
- Fraude door werknemers (ISBN 9789463185240)
- Fraude en accountant (ISBN 9789463185325)
- Uitkeringsfraude (ISBN 9789463185011)
- Fraude in het strafrecht (ISBN 9789463185301)
- Faillissementsfraude (ISBN 9789463185073)

De Serie tuchtrecht:

- Tuchtrecht voor accountants (ISBN 9789463185905)
- Tuchtrecht voor advocaten (ISBN 9789463185943)
- Tuchtrecht voor gerechtsdeurwaarders (ISBN 9789463185929)
- Tuchtrecht voor notarissen (ISBN 9789463185882)

De Serie strafrecht:

- Witwassen (ISBN 9789403625409)
- Afpakken en Ontnemen (ISBN 9789403641584)
- Cybercrime (ISBN 9789463426923)
- Verkeersmisdrijven (ISBN 9789462546707)
- Bewijs in het strafrecht (ISBN 9789463425193)
- Vermogensmisdrijven (ISBN 9789463425827)
- Terrorisme (ISBN 9789463987240)
- Materieel strafrecht (ISBN 9789403634906)
- Geweldsmisdrijven (ISBN 9789403629100)
- Overtredingen strafrecht (ISBN 9789403629094)
- Drugsdelicten (ISBN 9789403641577)

Copyright

M. Scharenborg

ISBN: 9789403651484

© 2022 M. Scharenborg

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar worden gemaakt door middel van druk, fotokopie, geluidsband, elektronisch of op welke wijze dan ook, zonder schriftelijke toestemming van de auteur.

Inhoudsopgave

DERDE BOEK WvSr: *uitgewerkt in deel 6 – art. 424 tot 479*

Algemeen	
Inhoudsopgave	3
Woordenlijst	4
Inleidende opmerkingen	7
Wetgeving	15
Veelvoorkomende wetswijzigingen	21
Veelvoorkomende bestanddelen	25
Titel I. Overtredingen betreffende de algemene veiligheid van personen en goederen	88
Titel II. Overtredingen betreffende de openbare orde	127
Titel III. Overtredingen betreffende het openbaar gezag	253
Titel IV. Overtredingen betreffende de burgerlijke staat	288
Titel V. Overtreding betreffende hulpbehoevenden	296
Titel VI. Overtredingen betreffende de zeden	302
Titel VII. Overtredingen betreffende de veldpolitie	319
Titel VIII. Ambtsovertredingen	323
Titel IX. Scheepvaartovertredingen	342
Overzicht boekenreeks	369

Woordenlijst

<i>affaire d'honneur</i>	tweegevecht, duel
<i>animus injuriandi</i>	de wil, intentie of geest van een subject om een ander te beledigen met uitdrukkingen of zinsneden die tegen zijn eer in gaan ¹
<i>auctor intellectualis</i>	intellectuele dader
<i>causa movens</i>	beweegredenen
<i>code rural</i>	wetboek van den landbouw
<i>computatio civilis</i>	het moment dat de handeling is gepleegd
<i>computatio naturalis</i>	het moment waarop het misdrijf is gepleegd
<i>concursum creditorum</i>	samenloop van schuldeisers
<i>concursum</i>	samenloop
<i>concursum realis</i>	meerdaadse samenloop
<i>concursum idealis</i>	eendaadse samenloop
conniventie	oogluiking, toegevendheid, samenspanning, de verstandhouding bij misdrijven. ²
<i>corpus delicti</i>	voorwerp van het misdrijf
<i>custodia honesta</i>	hechtenis
<i>custodia simplex</i>	hechtenis
<i>culpa</i>	schuld
<i>culpa lata</i>	beduidende/aanmerkelijke schuld
<i>culpa levis</i>	lichte schuld
<i>culpa levissima</i>	<i>negligence arising from the slightest fault</i> ³
<i>delictum</i>	strafbaar feit
<i>delictum culposum</i>	een daad als misdrijf
<i>delictum sui generis</i>	onafhankelijk delict ("enige in zijn soort")
<i>dolus</i>	opzet
<i>dolus eventualis</i>	voorwaardelijk opzet
dubia	twijfels
<i>fait justificatif</i>	het rechtvaardigen van feiten ⁴
hazardspel	dobbelspel, kansspel
<i>ipsis verbis</i>	woordelijk (<i>verbatim</i>)
<i>ius commune</i>	gemeen recht
kring van vijf	de Koning(in), diens echtgeno(o)t(e), de vermoedelijke troonopvolger, diens echtgeno(o)t(e) en de Regent.
<i>leges imperfectae</i>	"wetten die de verboden handeling noch als nietig noch als strafbaar bestem-

¹ www.guiasjuridicas.es/home/EX0000011568/20080708/Animus-iniuriandi

² mijnwoordenboek.info/conniventie

³ [/www.merriam-webster.com/dictionary/culpa%20levissima](http://www.merriam-webster.com/dictionary/culpa%20levissima)

⁴ [fr.jurispeda.org/index.php/Fait_justificatif_en_droit_p%25C3%25A9nal_\(fr\)&prev=search](http://fr.jurispeda.org/index.php/Fait_justificatif_en_droit_p%25C3%25A9nal_(fr)&prev=search)

	pelden” ⁵
<i>locus delicti</i>	Dit is “de plaats niet waar 't gevolg der handeling zich openbaart, maar waar gehandeld wordt, waar de handeling die tot 't wezen van 't misdrijf behoort, geschiedt.” ⁶ (plaats van het delict)
neomalthusianisme	dit is de ideologie die streeft naar geboortebeperving als middel tot het aanpakken van sociale en economische wantoestanden die volgens de aanhangers van het neomalthusianisme voortspruiten uit overbevolking.
nonbelligerentie	rechtstoestand waarin een staat verkeert die in een oorlog tussen andere staten een van beide oorlogvoerende partijen openlijk boven de ander bevoordeelt zonder zelf gewapenderhand aan de strijd deel te nemen. ⁷
<i>publica fides</i>	“gebondenheid aan de inhoud van de registers van de ware rechthebbende tegenover verkrijgers te goeder trouw.” ⁸
<i>praesumptio innocentiae</i>	dit is het uitgangspunt dat iemand onschuldig is tot het tegendeel bewezen is.
<i>probatio diabolica</i>	“bewijsopdracht die niet of nauwelijks kan worden vervuld, omdat het bewijs niet of slechts zeer moeilijk te leveren is.” ⁹
reciprociteit	wederkerigheid
<i>res nullius</i>	een roerende zaak dat aan niemand toebehoort. ¹⁰
rijswaarden	langs de benedenrivieren gelegen buitendijksche grond met griend of rijswaardenhout begroeid ¹¹
<i>substantief</i>	zelfstandig naamwoord
<i>suo periculo</i>	behoudens het oordeel des rechters omtrent de al of niet rechtmatige uitoefening der bediening. ¹²
surceance van betaling	uitstel van betaling
targijn	dit is een koopman in halvesleet scheepuig, oud ijzer, gereedschap, oud touw- werk en dergelijke
uittartend	provocerend, een boze reactie oproepende
zamenrotting	samenrotting betekent samenscholing, oproer. Zo wordt een militaire oproer een samenrotting genoemd van vijf of meer militairen. ¹³
<i>zeitgeist</i>	tijdgeest, de kenmerkende manier van denken en handelen van het merendeel van de bevolking in een bepaalde tijd. ¹⁴

Een enkele vermelding inzake gebruikte afkortingen:

G.O. : gewijzigd ontwerp (1886)

O.R.O. : oorspronkelijk regeringsontwerp (1886)

N.G.O. : nader gewijzigd ontwerp (1886)

C.P. : *Code Pénal*

C.P.B. : *Code Pénal Belge*

⁵ Glossarium van Latijnse en Romeinse rechtstermen, Constant de Koninck, Maklu

⁶ Tweede Kamer, vergaderjaar 1879-1880, 47, nr. 25 (verslag), pag. 85

⁷ www.juridischwoordenboek.nl/woordenboeknon.html#16279

⁸ www.betekenis-definitie.nl/publica%20fides

⁹ www.encyclo.nl/begrip/probatio%20diabolica

¹⁰ [/nl.wikipedia.org/wiki/Res_nullius](http://nl.wikipedia.org/wiki/Res_nullius)

¹¹ gtb.inl.nl/iWDB/search?actie=article&wdb=WNT&id=M060108

¹² Tweede Kamer, vergaderjaar 1900-1901, 100, nr. 5 (MvT), pag. 45

¹³ Herziening van het Militair Strafrecht, C. van der Hoeven, pag. 159

¹⁴ nl.wikipedia.org/wiki/Zeitgeist

Zo'n 140 jaar¹⁵ geleden is het Wetboek van Strafrecht ingevoerd, ter vervanging van de toen in Nederland geldende Franse *Code Pénal*.¹⁶ De voormalig minister van justitie Schmidt heeft bij introductie van dat wetboek de wetsgeschiedenis in vijf delen beschreven.

In de eerste druk van deze serie heb ik voortgebouwd op dat werk. Inhoudende dat het werk van Smidt als basis is gebruikt, om vervolgens alle wetswijzigingen tot en met 2017 te verwerken. Een nadeel hiervan was dat de lezer gebonden was aan de serie van Smidt om wetswijzigingen te kunnen raadplegen.

In de tweede druk is ervoor gekozen om niet langer te verwijzen naar het werk van mr. Smidt, maar rechtstreeks te verwijzen naar de brondocumenten. Die onderliggende stukken zijn digitaal te raadplegen (www.wetten.nl). Daarnaast bevat de tweede druk alle wetswijzigingen tot ultimo 2021. Dus inclusief de overplaatsing van vele formele bepalingen uit het Wetboek van Strafrecht naar het Wetboek van Strafvordering.

In deze serie is gekozen voor de volgende structuur per wetsartikel:

- een schema met daarin:
  - het artikelnummer en beschrijving van de inhoud;
  - de wettekst op moment van invoering (meestal 1886);
  - alle wetswijzigingen sindsdien;
  - de wettekst ultimo 2021;
- onderdeel A – Algemeen: een duiding van het artikel;
- onderdeel B – Wijzigingen: een verdieping van de belangrijkste wijzigingen;
- onderdeel C – Toelichting: een verdieping van bepaalde onderwerpen;
- onderdeel D – Bestanddelen: een toelichting op bepaalde bestanddelen.

Omwille van inperking van de omvang is tekst bespaard:

- Sommige wetswijzigingen komen zeer vaak voor. Deze zijn uitgewerkt in de paragraaf Veelvoorkomende wetswijzigingen. Zo'n wetswijziging is wel in het schema opgenomen, maar is niet nader toegelicht en heeft geen voetnoot.
- In het schema is geen wettekst ultimo 2021 opgenomen als er geen wijzigingen sinds invoering ervan zijn geweest of als de wettekst ultimo 2021 is vervallen.
- Als de wet is vervallen dan is onderdeel B beperkt tot de reden van verval en zijn de onderdelen C en D niet uitgewerkt.
- Als in een wet hetzelfde bestanddeel vaker voorkomt, dan is het bestanddeel maar eenmaal toegelicht.
- Als in een wet een bestanddeel voorkomt dat veel vaker voorkomt in het wetboek, dan is verwezen naar de paragraaf Veelvoorkomende bestanddelen voorin het boek voor een nadere (algemene) toelichting. Daar waar relevant is specifieke toelichting bij het betreffende artikel opgenomen.

---

¹⁵ Het ontwerp is goedgekeurd in 1881, maar het wetboek is per 1886 ingevoerd.

¹⁶ De Fransen hebben tijdelijk over Nederland geheerst en zij hebben hun wetboek toen ingevoerd. Dat wetboek was lang na de beëindiging van de (kortdurende) overheersing nog in gebruik. Tot 1886.

Niet opgenomen in dit boek zijn aanhangige wetsvoorstellen, tenzij reeds goedgekeurd en wachtende op invoering. De wettekst is dan cursief weergegeven. Hiervoor is gekozen omdat sommige aanhangige wetsvoorstellen oud zijn en er nauwelijks kans op een Kamermeerderheid voor deze voorstellen is. Uitwerken van symboolwetgeving vergroot niet het inzicht in wetgeving.

Ook niet opgenomen is jurisprudentie, tenzij de wetgever hier zelf naar verwijst. Het gaat om wetsgeschiedenis. Wat heeft de wetgever bedoeld met de wet? Dit is van belang voor de wetshistorische uitleg van een artikel door gebruikers van de wet. Uit de memorie van toelichting blijkt het belang van scheiding der machten (wetgever, bestuur, rechtspraak): “Daarvoor algemene regels te stellen is niet doenlijk, en behoort ook niet tot de taak des wetgevers. Deze heeft alleen de grenzen te bepalen, waarbinnen hij den regter ruimte en vrijheid van oordeel geeft.”¹⁷ Alsook: “De uitlegging der wet is de taak des regters, niet die des wetgevers. Het is dan ook de bedoeling van dezen titel niet, in het algemeen de in het wetboek gebezigde uitdrukkingen te definiëren.”¹⁸

Dit gezegd hebbende, de regering onderkende het belang van een toelichting van de wetgever op de wetsartikelen. “Aan uitleggingen van den vertegenwoordiger der Kroon is de rechter evenmin gebonden als aan die der Kamers. Want noch de eerste op zich zelf, noch de tweede op zich zelf zijn de wetgever. De wetgever spreekt alleen door de wet zelve. Dit neemt echter niet weg dat ook in dit stadium van den arbeid, gedachtenwisseling, mits niet afdalende tot casuïstiek, bij voorzichtig gebruik, voor de uitlegging vrucht kan dragen. En het is niet in te zien waarom bouwstoffen aan de Eerste Kamer verstrekt van ander gehalte zouden wezen dan die welke hetzij in de Memorie van Toelichting, hetzij in de met de Tweede Kamer gewisselde stukken te vinden zijn. Allerminst, nu tusschen de groote meerderheid der leden en de Regeering overeenstemming blijkt te bestaan omtrent het, boven een Keizerlijken Senaat verre verheven en in 's lands belang te handhaven standpunt van de Eerste Kamer.”¹⁹

Zo ook de minister van justitie: “Het komt mij voor dat, wanneer de uitlegger, de regter, de vraag te beantwoorden heeft of zeker feit al of niet valt onder de omschrijving van zeker artikel, hij niet alleen met de woorden, maar ook met den geest der wet en de historie van het misdrijf zal te rade gaan. Ik bedoel hiermede natuurlijk niet dat de regter een streepje verder zou mogen gaan dan de wet medebrenget; van het *nullum delictum sine lege* wordt nooit afgeweken. Maar behoudens deze beperking, gelden toch ook voor den strafregter alle regelen van uitlegging die op elk ander regtsgebied worden gevolgd.”²⁰

Het gaat niet louter om de wettekst maar ook de geest van de wet: “Eene goede methode van wetsinterpretatie immers eischt - ook op het gebied van het strafrecht - dat men niet blijven hangen aan de letter alleen.”²¹

---

¹⁷ Tweede Kamer, vergaderjaar 1879-1880, 110, nr. 3 (MvT), pag. 76

¹⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 1879-1880, 110, nr. 3 (MvT), pag. 80

¹⁹ Tweede Kamer, vergaderjaar 1880-1881, geen kamerstuk, geen nummer (nota commissie/antwoord regering), pag. 246

²⁰ Handelingen Tweede Kamer 1880-1881, 29 oktober 1880, pag. 182

²¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 1902-1903, 125, nr. 4 (voorlopig verslag), pag. 10

Om het Wetboek van Strafrecht te kunnen duiden is inzicht in het ontstaan van ons land nodig. Nederlandse geschiedenis in zevenmijlslaarzen.²²

Het begin

Op het grondgebied van wat wij thans als Nederland duiden woonden Germaanse stammen. De Romeinen probeerden rond de start van onze jaartelling deze gebieden te veroveren, maar ondervonden veel weerstand. De Germaanse stammen werden door de Romein Tacticus (100 na Chr) *Frissii* (Friezen) genoemd. De stammen werden geroemd wegens hun verzet tegen Rome.

Op den duur kwamen andere stammen naar Nederland, zoals de Bataven, de Saksen, de Franken. Er was lange tijd strijd tussen de stammen, met name tussen de Friezen, die in het noorden en midden van Nederland verbleven en de Franken, die met name in het zuiden van Nederland verbleven.

Voor wat betreft wetgeving gold in deze periode dat de Romeinse keizer Justianus als wetgever van Europa kan worden geduid. Zijn *Codex Justinianus*, een verzameling Romeinse rechtsregels, uit 529 is het voorbeeld dat later gebruikt is door leiders als koning Frederik de Grote van Pruisen, Napoleon, Bismarck.²³

Frankische rijk

Op den duur kregen de Franken de overhand in 'Nederland'. Het Frankische rijk zorgde voor structuur. De Frankische vorst Karel de Grote (vanaf 768) vergaarde de rechtsgebruiken van de Germaanse stammen uit zijn rijk en legde deze vast in rechtsboeken. Dit leidde tot centralisering van wetgeving. Zo legde hij de wetten van de Saksen en Friezen vast, en vulde hij het wetboek van de Franken aan (welke reeds 300 jaar eerder was opgemaakt in de *Lex Salica*). De door hemzelf opgestelde regels (hij zou persoonlijk 1.075 wetten hebben uitgevaardigd) werden vastgelegd in *capitularia*.

De rechtsbevoegdheid in het Frankische rijk was verdeeld: de keizer regeerde over zijn onderdanen. Kerkelijke aangelegenheden vielen onder het canoniek (kerkelijk) recht. Onder Karel de Grote werd de rechtszitting ('het ding') gestroomlijnd.²⁴ Het ding werd door de vorst, de graaf, de plaatsvervanger of de schout voorgezeten en de beslissing werd bekrachtigd door een groepje van zeven wijze mannen (de *scabini* of schepenen geheten). Voorheen moesten alle vrije mannen van de streek het vonnis bekrachtigen, hetgeen een verre van efficiënte afdoening opleverde.

Bewijsvoering was in deze periode nog niet uitgekristalliseerd. Kwam men niet uit de schuldvraag, dan kon men kiezen voor het tweegevecht ("het recht van de sterkste") of het godsoordeel ("*in god we trust*"), om vast te stellen wie gelijk had. Een voorbeeld van een godsoordeel was iemand met een gloeiende ijzeren staaf branden. Genas hij op tijd, dan was hij onschuldig. God helpt de onschuldige, zo was de gedachte.

²² Boek 10.000 Jaar geschiedenis der Nederlanden, Klaas Jansma en Meindert Schroor, Rebo productions, 1991

²³ Vermogensrechtelijke leerstukken aan de hand van Romeinse teksten, Lokin, Porta, Groningen, 1995, pag. 1.

²⁴ Hier is de term kort geding van afgeleid.

Er waren in deze periode twee vormen van boetes: het weergeld en het vredegeld. Het weergeld was de schadevergoeding voor de benadeelde. Hiermee werd bloedwraak voorkomen. Het vredegeld was een vergoeding voor de overheid (lees: de koning).

De gewesten

Na het uiteenvallen het Roomse Rijk onder Karel de Grote begonnen gebieden zelf machtsconcentraties te worden:

- Vlaanderen vormde het grootste deel van het huidige België tot en met Roermond.
- Utrecht stond onder gezag van bisschop Ansfried en omvatte delen van het huidige Nederland (van Groningen tot en met Zuid-Holland). Niet lang erna weekten Drenthe, Groningen en de Ommelanden en Oversticht (Overrijssel) zich los van Utrecht.
- Het graafschap Holland omvatte Holland, Zeeland en West-Friesland (huidige Noord-Holland).²⁵
- Friesland was inmiddels sterk ingeperkt door de opkomst van de andere gebieden.
- Gelre (Gelderland) was een hertogendom (de andere gewesten waren graven) en omvatte van oudsher het land tussen Rijn en Maas (Venlo).
- Brabant was een generaliteitsland²⁶ en werd gevormd door grond gelegen in zowel de Noordelijke als Zuidelijke Nederlanden.
- De overige gebieden werden gevormd door hertogdommen en graafschappen. Er waren honderden zelfstandige gebiedjes met eigen bestuur en rechtspraak. Zij stonden onder bestuur van de keizer, maar hadden veel vrijheid.

De middeleeuwen²⁷

Wat volgde waren eeuwen van watersnood, pest en partijstrijd (1270-1450). Dit veranderde toen het Bourgondische bewind de macht greep. Er kwam centraal gezag. Zo riep Filips III van Bourgondië in 1464 de Staten (de 17 Bourgondische landsdelen in de Lage Landen) voor het eerst bijeen. Hiermee werd de basis van de Staten-Generaal gelegd.²⁸

De zaken veranderden toen Karel de Stoute overleed en in 1477 diens dochter Maria van Bourgondië trouwde met keizer Maximiliaan I. De (Nederlandse) afgevaardigden wilden Maria van Bourgondië pas als erfgename erkennen, nadat zij privileges hadden afgedwongen, zoals het recht om als Staten-Generaal te vergaderen waar en wanneer zij dat wilden. Dit staat bekend als het 'Groot Privilege'.

---

²⁵ De naam Holland werd voor het eerst officieel gebruikt bij de komst van Floris II (1091-1121). De eerste Willem die als graaf regeerde over Holland was er omstreeks 1200. Willem II zorgde voor de verordering van Zeeland en stichtte 's-Gravenhage. Dit deed hij door zijn hoeve in 'Haga' om te bouwen tot een kasteel van waaruit hij zijn gebieden kon besturen. Hiermee werd Den Haag geboren; zie ook nl.wikipedia.org/wiki/Willem_II_van_Holland.

²⁶ Dit waren gebieden die in de tijd van de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden onder gezag van de Staten-Generaal vielen. Het bestuur werd uitgeoefend door de Raad van State; <https://nl.wikipedia.org/wiki/Generaliteitslanden>

²⁷ www.staten-generaal.nl/begrip/geschiedenis

²⁸ "De officiële benaming voor het Nederlandse parlement is Staten-Generaal. Sinds de grondwetswijziging van 1815 waarbij een tweekamerstelsel werd ingevoerd bestaan de Staten-Generaal uit de Eerste Kamer en de Tweede Kamer", bron: www.staten-generaal.nl/begrip/geschiedenis

Republiek der zeven verenigde Nederlanden²⁹

Karel V werd in 1543 heerser over de Zeventien Nederlanden, na het bedwingen van het hertogdom Gelre. In 1548 bepaalde Karel V dat de Nederlanden tezamen de Bourgondische *Kreits* (kring) zouden vormen, waardoor zij vrij zouden zijn van keizerlijke rechtspraak en van de financiële verplichtingen jegens het Duitse Rijk.

De zoon van Karel V, Filip II, nam de macht over, maar er ontstond spanning in de Nederlanden. Hoewel de macht lag bij de Staten-Generaal, had Filip II ervoor gezorgd dat dit college niets had in te brengen. Opstand volgde. De dood van Egmond en van Hoorne zorgden voor de benoeming van een nieuwe leider van de opstand, Willem van Oranje. Spanje zond Alva, die in 1567 met 16.000 man de Nederlanden binnentrok. Hij verloor, uiteindelijk.

Op 26 juli 1581 werd de Akte van Verlatinghe uitgevaardigd. Doel was de Zeventien Provinciën in zijn geheel af te scheiden van de Spaanse troon, maar het feitelijke gevolg was dat de afscheiding van de noordelijke provinciën van de Spaanse Nederlanden ook de afsplitsing van de Zuidelijke Nederlanden inhield. De Republiek der Verenigde Provinciën was geboren.³⁰

In 1648 volgde de Vrede van Munster: er werd vrede gesloten tussen Spanje en de Republiek der Verenigde Provinciën. De Tachtigjarige Oorlog kwam ten einde en de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden³¹ werd als soevereine staat erkend. De geboorte van een zelfstandig land.

De rust was van korte duur. In het binnenland ontstond een stadhouderloos tijdperk waardoor de spanningen tussen de staatsgezinden en de orangisten toenamen. Daarnaast waren er de Engelse Oorlogen, welke begonnen in 1652.

Daar bleef het niet bij. Het jaar 1672 zal altijd bekend blijven als het Rampjaar, gekenmerkt door het Nederlands gezegde: "Het volk redeloos, de regering radeeloos en het land reddeloos." Dit was het jaar van de Hollandse Oorlog, de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden werd aangevallen door Engeland, Frankrijk en de bisdommen Münster en Keulen.

Bataafse Republiek³²

Hoewel de republiek zelfstandig was, gold dat niet voor de Zuidelijke Nederlanden en dat is van belang voor wat gaat komen.

In 1700 stierf Karel II en hij liet de gehele Spaanse monarchie na aan Filips van Anjou (de kleinzoon van Lodewijk XIV). Hierdoor werden de Zuidelijke Nederlanden Frans bezit. De Fransen trokken in 1702 de (voorheen Oostenrijkse) Zuidelijke Nederlanden binnen.

Het duurde tot 1795 voordat Frankrijk de Zeven Verenigde Nederlanden binnenviel. Het land werd omgedoopt tot de Bataafse republiek, daarna tot het Koninkrijk Nederland. Het was van 1795 tot 1810 een vazalstaat van Frankrijk. Van 1810 tot 1813 werden de Noordelijke Nederlanden ingelijfd bij het Franse rijk.

Dit is voor het Wetboek van Strafrecht van belang. De Fransen hervormden in rap tempo Nederland. Zo werd het Kadaster opgericht en een bevolkingsregister inge-

---

²⁹ nl.wikipedia.org/wiki/Rampjaar_1672nl.wikipedia.org/wiki/Zuidelijke_Nederlanden; nl.wikipedia.org/wiki/Vrede_van_Munster;

³⁰ Ook wel bekend als de Republiek der zeven verenigde Nederlanden of de Republiek der zeven provinciën.

³¹ Gelderland, Holland, Zeeland, Utrecht, Friesland, Overijssel en Stad en Lande (Groningen); www.staten-generaal.nl/begrip/geschiedenis

³² www.staten-generaal.nl/begrip/geschiedenis; [nl.wikipedia.org/wiki/Crimineel_Wetboek_voor_het_Koninkrijk_Holland_en_.../wiki/Wetboek_van_Strafrecht_\(Nederland\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Crimineel_Wetboek_voor_het_Koninkrijk_Holland_en_.../wiki/Wetboek_van_Strafrecht_(Nederland))

steld. Voor dit laatste kreeg iedereen een achternaam. Velen dachten dat dit niet stand zou houden en verzonden protestnamen als Naaktgeboren, Vrijman, Zondergeld, God, Stuiver. Anderen kozen namen naar een beroep, zoals Regter, Bakker, Slager, Slachter. Namen die tot de dag van vandaag nog steeds bestaan.

De Fransen voerden ook het wetboek in. In de Staatsregeling van 1798 werd besloten dat een strafwetboek moest worden opgemaakt. Het Crimineel Wetboek voor het Koninkrijk Holland werd in 1809 ingevoerd door Koning Lodewijk Napoleon. Het Crimineel Wetboek wordt gezien als de eerste centrale codificatie van het strafrecht in Nederland.

Het Crimineel Wetboek kende een kort leven omdat ons koninkrijk werd ingelijfd door het Eerste Franse Keizerrijk. Het wetboek werd vervangen in 1811 door de *Code Pénal*, dit was het Franse wetboek uit 1810. Napoleon reorganiseerde de rechterlijke macht: hij zorgde voor invoering van de kantongerechten, de arrondissementsrechtbanken en de gerechtshoven. De term arrondissementsrechtbank en arrondissementsparket bestaan heden ten dage nog steeds. Het vloeit voort uit het Franse begrip arrondissement, waarmee een bestuurlijk gebied wordt bedoeld (vergelijkbaar met onze provincie).

Groot-Nederland³³

Doordat Napoleon in 1812 in Rusland een nederlaag had geleden en daarbij 15.000 Nederlanders omkwamen kwam de bevolking in verzet. Dit verzet werd in 1813 een opstand toen de Fransen een verplichte dienstplicht wilden invoeren alsook 40.000 paarden van Nederland wilden. De opstand duurde niet lang, de rol van Napoleon's Frankrijk was ten einde.

Willem I werd gekroond tot koning van Groot-Nederland, bestaande uit Nederland, België en Luxemburg. Het land werd erkend door de grotere buurlanden omdat na het verslaan van Napoleon in 1815 het wenselijk was een groot bufferland te hebben tussen Engeland, Pruisen (Duitsland en Polen) en Frankrijk. Ondanks de opstand en het zelfstandig als koninkrijk verder gaan, is de *Code Pénal* geldend strafrecht gebleven tot 1886.

Hoewel dit koninkrijk formeel bestond van 1815 tot 1839, scheidde België zich in 1830 af van Nederland na de septemberrevolutie. Een deel van het Groothertogdom Luxemburg ging verder als zelfstandige staat in een personele unie met Nederland (tot 1890).

Koninkrijk der Nederlanden

Na opgeven van koloniaal bezit bestaat het huidige Nederland, het Koninkrijk der Nederlanden, uit een Europees deel en een Carabisch deel.

Het Europese deel is Nederland. Het Caribische deel bestaat uit de drie landen Aruba, Curaçao en Sint Maarten en uit Caribisch Nederland (de eilanden Bonaire, Sint Eustatius en Saba). De BES-landen zijn bijzondere Nederlandse gemeenten.

Koloniaal Nederland

Omdat in het Wetboek van Strafrecht het Rijk in Europa en het Rijk buiten Europa voorkomt is het van belang inzicht te hebben in het Koninkrijk der Nederlanden. Zoals hiervoor uiteengezet omvat dat alleen nog de Nederlandse Antillen. Dit was

---

³³nl.wikipedia.org/wiki/Crimineel_Wetboek_voor_het_Koninkrijk_Holland en [.../wiki/Wetboek_van_Strafrecht_\(Nederland\)](http://.../wiki/Wetboek_van_Strafrecht_(Nederland)); nl.wikipedia.org/wiki/Koninkrijk_der_Nederlanden

niet altijd het geval. Nederland was in de gouden eeuw een wereldmacht dat niet onderdeed voor Engeland.

Koloniaal Nederland begon in de Gouden eeuw, in 1602 met de oprichting van de VOC, de Vereenigde Oostindische Compagnie. Waarna later ook de West-Indische Compagnie (WIC) werd opgericht. Via deze bedrijven kreeg de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden de controle over vele koloniën. Qua tijdlijn begon koloniaal Nederland begin 17de eeuw en eindigde het eind 20ste eeuw.³⁴

Namens Nederland heerste de VOC over: Amboina en de Banda-eilanden (de Molukken in Indonesië), Batavia en Java's Noordoostkust (Java in Indonesië), Bengalen (in Bangladesh), Ceylon (Sri Lanka), Kaapkolonie (Zuid-Afrika), Kust van Coromandel (in India), Nederlands-Celebes (Sulawesi in Indonesië), Nederlands-Formosa (westelijke vlakte van Taiwan), Nederlands-Malabar (in India), Nederlands-Malakka (in Maleisië), Surat (in India), Westkust van Sumatra rond Padang (in Indonesië).³⁵

Namens Nederland heerste de WIC over: Arguin (eiland langs de kust van Mauritanië), Curaçao, inclusief Aruba en Bonaire, Loango-Angolakust (in Angola), Nederlands-Brazilië (in Brazilië), Nederlands-Guiana, bestaande uit Essequibo en Demerary, Berbice en Suriname (Guyana en Suriname), Nederlandse Goudkust (in Ghana), Nederlandse Maagdeneilanden (de Amerikaanse en Britse Maagdeneilanden), Nieuw-Nederland (in de staat New York), Nieuw Walcheren (op het eiland Tobago), Sint Maarten, Sint Eustatius, inclusief Saba, Slavenkust (in Benin, Togo en Nigeria).³⁶

Hierna volgt een nadere duiding van enkele grote koloniën.

*New Amsterdam (de latere staat New York)*³⁷

Nieuw Nederland (deel van de latere staat New York) werd in 1624 toegevoegd als provincie aan de republiek Nederland. Hoofdstad werd in 1625 New Amsterdam (latere New York). In 1664 namen de Engelsen de controle over van de hoofdstad en noemden het New York. Na de Tweede Engels-Nederlandse oorlog werd overeengekomen dat de Engelsen New York mochten houden en de Nederlanders Suriname en het eiland Run in Nederlands-Indië.

*Zuid-Afrika*³⁸

Nederlanders strandden in 1647 aan de Kaap. Men bouwde een fort. Dat werd door de VOC uitgebouwd vanwege de gunstige locatie voor de verre zeerreizen. Nederlandse kolonisten breidden het gebied langzaam naar zeker uit. De Engelsen bezetten in 1806 het gebied.

*Nederlands Indië*³⁹

De oorsprong van Nederlands-Indië (Oost-Indië, de Oost of Indië) ontstond aan het einde van de 16de eeuw door de VOC. Het ging in het begin om handelsposten

---

³⁴ Hierbij wordt opgemerkt dat Caraïbisch Nederland en de Nederlandse Antillen geen koloniën (meer) zijn.

³⁵ https://nl.wikipedia.org/wiki/Nederlandse_koloni%C3%ABn

³⁶ https://nl.wikipedia.org/wiki/Nederlandse_koloni%C3%ABn

³⁷ https://en.wikipedia.org/wiki/New_Amsterdam

³⁸ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Zuid-Afrika#VOC>

³⁹ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Nederlands-Indi%C3%AB>

in de Molukken en op Java. Dit groeide uit tot wat heden ten dage bekend staat als Indonesië. Het land werd zelfstandig in 1949.

*Suriname*⁴⁰

Nederland veroverde in 1667 in de Tweede Engels-Nederlandse Oorlog Suriname op de Engelsen. In de Vrede van Breda werd overeengekomen dat de Engelsen afzagen van een claim op Suriname als Nederland niet meer een claim legde op New York. Op 25 november 1975 werd Suriname onafhankelijk.

*Nederlandse Antillen*⁴¹

De WIC veroverde in 1634 de Nederlandse Antillen op de Spanjaarden. Sindsdien is Nederland betrokken bij de eilandengroep. Aruba werd een zelfstandig land in 1986, Curaçao en Sint Maarten volgden in 2010.

Saba, Sint Eustatius en Bonaire (de BES-eilanden) zijn onderdeel van Nederland als bijzondere gemeenten en staan bekend als Caribisch Nederland. Allen maken deel uit van het Koninkrijk der Nederlanden.

---

⁴⁰ <https://nl.wikipedia.org/wiki/Suriname>

⁴¹ https://nl.wikipedia.org/wiki/Nederlandse_Antillen

Geschiedenis

In de memorie van toelichting van het Wetboek van Strafrecht is uitgebreid stilgestaan bij het verleden van het wetboek:

"Slechts eenmaal en gedurende niet langer dan ongeveer twee jaren mogt Nederland zich verheugen in het bezit van een algemeen Nederlandsch wetboek van strafregt.

Het Crimineel Wetboek voor het koninkrijk Holland bekwam kracht van wet den eersten Februarij 1809 om te blijven gelden tot de invoering van de Fransche wetboeken in de eerste maanden van 1811.

Na het herstel van Nederlands onafhankelijkheid was een der eerste maatregelen van den Souvereinen Vorst, bij besluit van 11 December 1813 (Staatsblad n°. 10), met belangrijke wijzigingen in het strafstelsel van den *Code Pénal*, dezen (...) te handhaven. Art. 100 der grondwet voor de vereenigde Nederlanden van den 29sten Maart 1814 schreef nu voor dat er zou worden ingevoerd - onder meer - een algemeen wetboek van lijfstraffelijk regt. Dit voorschrift ging in 1815 over in art. 163 van de grondwet des koninkrijks en bleef onveranderd bij hare herziening in 1840 (art. 161), terwijl bij de herziening (art. 146) wel niet meer werd voorgeschreven, dat een algemeen wetboek van lijfstraffelijk regt zou worden ingevoerd, maar gebiedend werd bepaald » er is een algemeen wetboek van strafregt." (...)

Genoeg is het, het treurige feit te vermelden, dat de grondwettige belofte van 1814 nog steeds onvervuld is, tot nadeel van het algemeen volksbelang, tot oneer van Nederland. De grondwet vordert eene nationale codificatie, ook van het strafregt. Wat in Nederland als strafregt geldt, voldoet in geen opzigt aan die vordering. Het is noch nationaal, noch eene codificatie. De Fransche Code werd eens bij de inlijving in het Fransche keizerrijk opgedrongen om in de plaats te treden van een voor zijnen tijd uitmuntend wetboek. Geschreven in eene vreemde taal, was bij tevens een uitvloeisel van vreemde denkbeelden, toestanden en instellingen. (...)

De vraag is echter, welken weg men heeft in te slaan bij de zamenstelling van een nieuw wetboek. Zal dit wetboek zijn eene herziening van den *Code Pénal* van 1810 zooals de Belgische Code van 1867? Of zal men zich zoo naauw mogelijk hebben aan te sluiten bij het laatste volledige ontwerp van een Nederlandsch wetboek van strafregt waarvan het eerste boek reeds in 1847 werd aangenomen? (...) Eene revisie van den *Code Pénal* kan niemand wenschen. Wij moeten met het Fransche strafwetboek, in zoover het nog bij ons geldt - en dit is met het algemeene deel voor verreweg het grootste gedeelte het geval niet - voor goed breken. Daarmede is niet gezegd dat niet enkele goede bepalingen en juiste omschrijvingen ook nu nog aan dit wetboek kunnen worden ontleend, maar wel dat men op de grondslagen van dit wetboek nu en in Nederland niet meer kan voortbouwen. (...)

De onregtvaardige gelijkstelling van pogingen volbragte daad en van daders en medepligtigen, de sedert lang veroordeelde Fransche leer over herhaling van misdrijf, de onvoldoende voorschriften over de ontoerekenbaarheid en het geheel ontbreken van de noodige bepalingen over de heerschappij van de strafwet, den samenloop en het verval van strafvordering en straf, de ongelijke maat waarmede de Code meet waar hij schier alle misdrijven tegen het staatsorganisme en het

staatsgezag niet ongeregtvaardig zware, de misdrijven tegen bijzondere personen niet zelden met betrekkelijk veel te geringe straffen bedreigt, dit alles en veel meer toont aan dat een nieuw Nederlandsch wetboek meer moet zijn dan eene revisie van den *Code Pénal* op meer of minder ruime schaal.

Meer dan dertig jaren zijn voorbijgegaan sedert het laatste volledige ontwerp aan de Staten-Generaal werd aangeboden en gedeeltelijk door de vaststelling van een - echter niet als wet afgekondigd - eerste boek werd aangenomen. Dit ontwerp heeft vele onmiskenbare verdiensten. In vorm en inhoud onderscheidt het zich in menig opzigt: gunstig van den *Code Pénal*. Het algemeene deel, in het aangenomen eerste boek te zamen gevat, is niet alleen veel vollediger dan de inleidende bepalingen en de twee eerste boeken van het fransche wetboek, maar kan ook, wat innerlijke waarde betreft, veilig den toets doorstaan met andere wetboeken en ontwerpen van dien tijd. (...) Toch kon het ontwerp van 1847 niet zijn de onmiddellijke bron, de grondslag, het voorbeeld van den wetgevenden arbeid die in 1870 der Vertegenwoordiging wordt aangeboden. (...) Wat in 1847 goed en bruikbaar was kan thans, zoo wij in Nederland gelijken tred willen bonden met andere beschaafde natiën, niet meer dienen als model. (...) Om deze redenen moet op dit oogenblik de strafwetgever, hoezer zijne taak daardoor ook worde verzwaard, zelfstandig zijnen weg kiezen, het goede overnemende waar hij dit vindt hetzij in het geldende strafregt, hetzij in de vele ontwerpen die elkander van 1814 tot 1859 hebben opgevolgd, zonder een der volledige of onvolledige ontwerpen als model te volgen.

Evenmin of veel minder nog kan er spraak van zijn eenig vreemd wetboek als grondslag van het nederlandsche aan te nemen".⁴² Oftewel, een nieuwe start was nodig.

Wetgevingproces

Om de parlementaire wetsgeschiedenis te kunnen begrijpen is enige kennis van het wetgevingsproces noodzakelijk.

De vaststelling van wetten geschiedt door de regering en de Staten-Generaal gezamenlijk (artikel 81 Grondwet). Nu bestaan er ook de AmvB's, de Algemene maatregelen van bestuur. Deze worden middels koninklijk besluit vastgesteld (artikel 89 lid 1 grondwet). Dit mag niet voor strafwetten: "Voorschriften, door straffen te handhaven, worden daarin alleen gegeven krachtens de wet. De wet bepaalt de op te leggen straffen." (artikel 89 lid 2 Grondwet).

Dit betekent dat voor strafwetgeving drie instanties betrokken zijn bij wetgeving:

- de regering, bestaande uit koning en de ministers (artikel 42 Gw.)
- de Staten-Generaal, zijnde de Eerste en de Tweede Kamer (artikel 51 Gw.)
- de Raad van State, adviseur inzake wetsvoorstellen (artikel 73 Gw.)

Voorstellen van wet kunnen worden ingediend door of vanwege de Koning en door de Tweede Kamer der Staten-Generaal (artikel 81 Gw). Dit laatste heet een initiatiefwet. Dit komt niet vaak voor. Het is meestal de regering die een wetsvoorstel indient. Niet alleen omdat vanuit het bestuur de behoefte aan een wet (wijziging) ontstaat, maar ook om het voorbereiden van een wetsvoorstel veel

---

⁴² Tweede Kamer, vergaderjaar 1878-1879, 110, nr. 3 (MvT), pag. 39-40

werk vereist. Het ministerie is daar bij uitstek geschikt voor, daar werken de wetgevingsjuristen. Dit laat onverlet dat er menig initiatiefwet is opgenomen in het Wetboek van Strafrecht.

In geval van omvangrijke, complexe of gevoelige wetten wordt veelal een staatscommissies ingesteld. Dit is gebeurd voor invoering van het huidige Wetboek van Strafrecht. Daarvoor was een Commissie van Rapporteurs aangesteld.⁴³

Het wetsvoorstel met de memorie van toelichting gaat naar de ministerraad (artikel 4 lid 2 sub a Reglement van Orde Ministerraad). Zodra deze akkoord is, wordt advies ingewonnen van de Raad van State.

Als het wetsvoorstel wordt doorgezet, dan wordt het wetsvoorstel voorzien van een koninklijke boodschap, het voorstel van wet (VvW)⁴⁴ en de memorie van toelichting (MvT). De koninklijke boodschap betreft de aankondiging van het wetsvoorstel, het voorstel van wet bevat de voorgestelde wettekst en de memorie bevat de toelichting van de gronden waarop het wetsvoorstel berust.

Het voorstel van wet wordt gezonden naar de Tweede Kamer (artikel 82 Gw).⁴⁵

Het presidium van de Tweede Kamer verstrekt het voorstel aan een (al dan niet tijdelijk in te stellen) commissie (artikel 90 RvO II). De commissie doet verslag aan de Tweede Kamer middels de nota naar aanleiding van het verslag.

De regering reageert op het verslag middels een memorie van antwoord (MvA). Deze kan vergezeld gaan met een nota van wijziging (NvW).

Na dit voorbereidend onderzoek vindt de plenaire behandeling plaats in de Tweede Kamer. De minister verdedigt daar het wetsvoorstel.

Zolang de wet niet is aangenomen, mogen wijzigingen op de wet worden aangebracht. (artikel 84 Gw). Dit geschiedt door amendement. De indiener (meestal de regering) behoudt de mogelijkheid om zelf het voorstel aan te passen of het in te trekken. Hierdoor kan de indiener de controle over eventuele wijzigingen behouden. Er wordt dan een gewijzigd voorstel van wet ingediend (GVvW).

Zodra de Tweede Kamer het voorstel van wet heeft aangenomen, wordt het verzonden naar de Eerste Kamer. Daar wordt het voorstel overwogen zoals het door de Tweede Kamer aan de Eerste Kamer is verzonden (artikel 84 Gw).

De Eerste Kamer heeft geen recht van amendement. Dit kan tot gevolg hebben dat de Eerste Kamer het wetsvoorstel in het geheel moet accepteren of weigeren. Een afwijzing daar waar een kleine wijziging voldoende zou zijn is onbevredigend. Daarom is een oplossing gevonden in de 'novelle'. De novelle is een wetsvoorstel "dat dient ter verbetering of aanvulling van een wetsvoorstel dat reeds bij de Eerste Kamer aanhangig is of al wel is aangenomen, maar nog niet van kracht is geworden. De Eerste Kamer stelt de plenaire behandeling uit of schorst deze tot de novelle door de Tweede Kamer is aanvaard. Na aanvaarding verschijnen het oorspronkelijke wetsvoorstel en de novelle gelijktijdig in het Staatsblad; de met de novelle beoogde wijziging wordt direct ingevoegd."⁴⁶

Als de Eerste Kamer het wetsvoorstel goedkeurt, nadat de Tweede Kamer dat al heeft gedaan, dan heeft de Staten-Generaal daarmee de wet aangenomen. De Koning bekrachtigt de wet (artikel 87 Gw). Alle wetten en koninklijke besluiten

---

⁴³ Handboek van het Nederlandse staatsrecht, Van der Pot – Donner, Tjeenk Willink, Zwolle, pag. 489 e.v.

⁴⁴ Voorheen ontwerp van wet (OvW) geheten.

⁴⁵ Of als dat is voorgeschreven aan de Staten-Generaal in verenigde vergadering.

⁴⁶ www.eerstekamer.nl/begrip/novelle

worden door de Koning en door een of meer ministers of staatssecretarissen ondertekend. 47 Gw.)

De wet regelt de bekendmaking en de inwerkingtreding van de wetten. Wetten treden niet in werking voordat deze bekend zijn gemaakt (artikel 88 Gw).

Dit langdurige proces verklaart het tijdsverloop tussen het wetsvoorstel van het huidige wetboek (met honderden strafwetten) in 1881 en de inwerkingtreding ervan in 1886.

Verwijzingen voetnoten

In de voetnoten in de serie is het omdernummer van het kamerstuk vermeld, met daarin tussen haakjes de afkorting van het stuk. Dit laatste is noodzakelijk omdat bijvoorbeeld nr. 3 meestal staat voor de memorie van toelichting, maar niet altijd. Zonder een nadere duiding zou de bronvermelding verwarring kunnen geven, aangezien het van belang is of de toelichting afkomstig is uit de memorie van toelichting, memorie van antwoord of nota van wijziging. Dit hangt samen met de fase van het wetsproces, alsook wie het gestelde beweert.

De gebruikte afkortingen zijn: ontwerp van wet (OvW) of voorstel van wet (VvW), memorie van toelichting (MvT), memorie van antwoord (MvA), nota van wijziging (NvW), gewijzigd ontwerp van wet (GOvW) of gewijzigd voorstel van wet (GvvW).

Aanhangige wetsvoorstellen.

Het wetboek wordt continue aangepast aan maatschappelijke ontwikkelingen. Sommige van die wetsvoorstellen worden aangenomen en wijzigen het wetboek, sommige voorstellen zijn meer een wens of een politieke boodschap, met een zeer beperkte kans ooit aangenomen te worden (verschuivingen in grootte van politieke partijen daargelaten). Enkele van die ideële wetsvoorstellen zijn thans nog steeds aanhangig. Hierbij kan gedacht worden aan:

- Het voorstel van wet van het lid De Roon tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht houdende de invoering van minimumstraffen voor moord en doodslag (30 659 ingediend per 9 augustus 2006);
- Het voorstel van de leden Wilders en Fritsma tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht in verband met een verbod op het dragen van boerka's of nikaabs op een openbare plaats (boerkaverbod) (31 108, ingediend per 12 juli 2007);
- Het voorstel van wet van het lid De Roon tot wijziging van het Wetboek van Strafrecht en van enige andere wetten, strekkende tot wijziging van het sanctiestelsel, tot wijziging van de leeftijdsgrenzen in het strafrecht en tot aanscherping van de bepalingen inzake voorlopige hechtenis (31 938, ingediend per 27 juli 2009).

Deze symboolwetgeving zal (zonder wijziging politieke landschap) niet ingevoerd worden. Daarentegen zijn er ook wijzigingen die mogelijk wel ingevoerd worden, maar bij het ter perse gaan van dit boek nog niet doorgevoerd waren. Een voorbeeld is de Wijziging van het Wetboek van Strafvordering tot vastlegging van het recht op bronbescherming bij vrije nieuwsgaring (bronbescherming in strafzaken) (34 032, ingediend per 17 september 2014). Er is gekozen om aanhangige wetsvoorstellen niet te behandelen.

De parlementaire geschiedenis van het Wetboek van Strafrecht bij invoering

Aan de basis van het huidige Wetboek van Strafrecht staat – parlementair gezien – de Kamerstukken 110. Daarin is het leeuwendeel van het wetboek in ontwerp toegelicht:

vergaderjaar	Kamerstukken	onder-nummer	omschrijving
1878-1879	110	1	Koninklijke boodschap
1878-1879	110	2	Ontwerp van wet
1878-1879	110	3	Memorie van toelichting
1878-1879	110	4	Vergelijkend overzicht der strafmaxima. A. Misdrijven. B. Overtredingen
1878-1879	110	5	Overzicht van den inhoud van het wetboek
1878-1879	110	6	Overzicht van den inhoud der memorie van toelichting
1878-1879	110	7	Brief van den Minister van Justitie aan den Heer Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal, dd. 3 Maart 1879, n ^o 126
1878-1879	110	8	Advies van den Raad van State met de als bijlagen daarbij gevoegde afzonderlijke adviezen van twee leden van dien Raad
1878-1879	110	9	Rapport aan den Koning uitgebragt door den Minister van Justitie
1878-1879	110	10	Overzicht van den inhoud der memorie van toelichting
1878-1879	110	11	Overzicht van den inhoud der memorie van toelichting

Tegenwoordig zou een memorie van antwoord tot de Kamerstukken behoren. Bij de vaststelling van het wetboek is daar niet voor gekozen. De discussie over het voorgestelde wetboek is opgenomen in het Verslag (van Kamerstukken 47).⁴⁷

vergaderjaar	Kamerstukken	onder-nummer	omschrijving
1879-1880	47	1	Leidraad bij de algemeene beschouwingen in de afdelingen
1879-1880	47	2	Nota tot den leidraad
1879-1880	47	3	Brief van den minister
1879-1880	47	25	Verslag
1879-1880	47	26	Nota van den heer Oldenhuis Gratama
1879-1880	47	27	Nota van den heer lenting
1879-1880	47	28	Gewijzigd ontwerp van wet
1879-1880	47	29	Inhoudsopgave: inhoud. eerste boek. algemeene bepalingen
1879-1880	47	30	Amendementen door de commissie van rapporteurs voorgesteld

Er volgden allerlei amendementen (met name in Kamerstukken 10):

vergaderjaar	Kamerstukken	onder-nummer	omschrijving
1880-1881	10	1	Voorgesteld amendement
1880-1881	10	3	Voorgesteld amendement

⁴⁷ Er zijn veel meer kamerstukken onder dit nummer maar dat houdt verband met discussies over deportatie en doodstraf. Deze zijn vervallen en als zodanig niet relevant voor het huidige Wetboek van Strafrecht en daarom niet opgenomen.

1880-1881	10	4	Voorgesteld amendement
1880-1881	10	5	Amendementen door de commissie van rapporteurs voorgesteld
1880-1881	10	6	Voorgesteld amendementen
1880-1881	10	7	Nieuw regeringsartikel
1880-1881	10	8	Amendementen
1880-1881	10	9	Nieuw regeringsvoorstel

Uiteindelijk heeft dit geleid tot een nieuwe (definitieve) Nader gewijzigd ontwerp van wet (zonder kamerstuknummer, zonder ondernummer):

vergaderjaar	Kamerstukken	ondernummer	Omschrijving
1880-1881	geen	geen	Nota commissie van rapporteurs + Antwoord der Regeering
1880-1881	geen	geen	Nader gewijzigd ontwerp van wet

Tips voor het zelf raadplegen van parlementaire bronnen

Alle stukken zijn te raadplegen via www.wetten.nl. Het zoeken gaat het snelste op kamerstuknummer. Let wel, een kamerstuknummer betreft een duiding van alle parlementaire communicatie over dat onderwerp. Niet zelden betreft het een scala aan wijzigingen, soms ook met betrekking tot verschillende wetten. Daarom kan het tevens invullen van het ondernummer, de zoektocht naar informatie versnellen.⁴⁸

Houdt er rekening mee dat heden ten dage elk kamerstuknummer uniek is, maar dat vroeger kamernummers werden hergebruikt. Hierdoor kan een lager kamerstuknummers meermalen voorkomen. Altijd dient het vergaderjaar gecontroleerd te worden of het zoekresultaat het juiste kamerstuk betreft.

Het digitaal zoeken wordt vereenvoudigd maar ook gecompliceerd doordat de ingescande teksten middels *Optical Character Recognition* (OCR) leesbaar zijn gemaakt. Dit werkt erg goed voor helder getypte teksten. Maar oudere teksten worden niet altijd goed herkend door OCR-software. Een 'w' kan 'vi' worden of een 'k' een 'la'. Hoe ouder en slechter de in te scannen tekst, hoe meer fouten. Dit maakt het digitaal zoeken lastig. Cijfers worden vaak goed vertaald (hoewel de 3 wel regelmatig voor een 8 wordt aangezien en 6 als ó wordt weergegeven). Dit betekent dat slim gezocht moet worden. Zoek op 420bis, maar indien geen resultaat wordt verkregen, dan op 420. Schuine kleine letters zoals bis, quater, sexes worden vaak niet goed herkend door OCR-software.

Indien het de bedoeling is om de wetswijziging zelf te beoordelen, dan kan niet volstaan worden met het voorstel van wet. Niet zelden volgt uit het parlementaire proces dat het wetsvoorstel gewijzigd is in een (Nader) gewijzigd voorstel van wet. De publicatie in het Staatsblad is altijd de laatste versie, maar deze zijn niet allemaal gratis online beschikbaar.

⁴⁸ Door de Tweede Kamer worden cijfers als onderstuknummers gebruikt, zoals 1 voor de koninklijke boodschap, 2 voor de voorstel van wet, 3 voor de memorie van toelichting, 6 voor de memorie van antwoord. Door de Eerste Kamer worden ook cijfers gebruikt, maar de belangrijke stukken worden in beginsel met letters aangeduid, de A staat voor het (gewijzigd) voorstel van wet, B voor het Voorlopig verslag, C voor de Memorie van Antwoord, D voor het Verslag, E voor de Nota van het verslag. Deze nummering is wisselend, afhankelijk welke stukken opgemaakt zijn voor de betreffende wetsvoorstel.

Veelvoorkomende wetwijzigingen

De meeste wetsvoorstellen richten zich op één of enkele artikelen in het strafrecht, al dan niet in samenhang met andere rechtsgebieden. Er zijn enkele wetsvoorstellen die betrekking hebben op zeer veel artikelen uit het Wetboek van Strafrecht. Deze algemene wetwijzigingen zijn wel in het wijzigingenoverzicht bij het te behandelen artikel in dit boek opgenomen, maar zonder voetnootverwijzing. Hierdoor zijn honderden voetnoten voorkomen, hetgeen de overzichtelijkheid ten goede komt.

Het gaat om vijf omvangrijke wetwijzigingen:

- de invoering van het wetboek van strafrecht;
- de taalkundige aanpassing recidiveregeling;
- de verhoging van de geldboete;
- de invoering van geldboetecategorieën en/of de aanpassing van spelling;
- de Wet herziening tenuitvoerlegging.

*Invoering Wetboek van Strafrecht*⁴⁹

Hoewel het wetsontwerp voor het Wetboek van Strafrecht per 3 maart 1881 is ondertekend, is het wetboek pas per 1 september 1886 in werking getreden. In deze periode zijn enkele wijzigingen in het wetboek doorgevoerd. Deze wijzigingen zijn per wet van 15 januari 1886 ingevoerd.

*Taalkundige aanpassing recidiveregeling*⁵⁰

Een van de wijzigingen van het Wetboek van Strafrecht betreft de aanpassing van de recidiveregeling, welke in de vele artikelen van het wetboek als volgt is opgenomen: "(...) sedert de schuldige wegens dezelfde overtreding onherroepelijk is veroordeeld". De omschrijving is in voormelde wijziging tot het volgende gecorrigeerd: "(...) sedert een vroegere veroordeling van den schuldige wegens gelijke overtreding onherroepelijk is geworden".

Deze wijziging met voetnootverwijzing is niet telkens opgenomen, volstaan is in het wijzigingenoverzicht te melden dat de wijziging de taalkundige aanpassing recidiveregeling betreft.

*Verhoging van de geldboetes*⁵¹

De wetgever dient van tijd tot tijd na te gaan of de waarde van de munteenheid zoals opgenomen in de geldboete van het delict nog overeenstemt met de werkelijke waarde, dus na inflatiecorrectie. De wetgever achtte in de jaren vijftig de boetemaxima als gevolg van de waardevermindering van de munteenheid niet meer voldoende "om de straf van geldboete als een adequate vergelding van de wetsovertreding te doen werken en de preventieve en repressieve werking van deze straf tot haar recht te doen komen."

⁴⁹ Tweede Kamer, vergaderjaar 1880-1881, zonder kamerstuk, zonder nummer (NGOvW)

⁵⁰ Gewijzigd bij wet van 15 januari 1886 (Stb. N°. 6); Tweede Kamer, vergaderjaar 1885-1886, 28, nr. 1 (OvW).

⁵¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 1950-1951, 2 117, nr. 7 (GOvW) en nr. 3 (MvT).

Nu betrof het niet alleen de inflatiecorrectie waarom de geldboetes niet meer bijgewerkt waren naar de toen geldende maatstaven, er was ook een andere reden. Bij invoering van het wetboek gingen er geluiden op om als afstraffing te kiezen voor cellulaire opsluiting en niet voor de mogelijkheid van het betalen van een geldboete. Men vreesde klassenjustitie, de rijken voelen immers niet hetzelfde bij het betalen van een geldboete. De geldboete is er desondanks toch gekomen, maar "Waar men de geldboete niet kon missen, met name bij de overtredingen, werden de maxima principieel laag gehouden. De destijds reeds betrekkelijk lage boetemaxima zijn thans, nu het geld zo zeer in waarde is gedaald, zeker niet in overeenstemming met Boek van het Wetboek van Strafrecht de relatieve zwaarte der overtredingen. Allengs is een wanverhouding ontstaan tussen de reeds in 1886 vastgestelde boetemaxima en de meeste van die, welke voorkomen in de later in het wetboek ingevoegde bepalingen. Deze wanverhouding springt bij vergelijking zozeer in het oog, dat de wenselijkheid van rechtekking wellicht geen nadere adstructie behoeft."

Deze correctie heeft geleid tot honderden aanpassingen. In het wijzigingenoverzicht wordt volstaan met de vermelding van het verhogen van de geldboetes.

*Invoering geldboetecategorie en/of aanpassing spelling.*⁵²

Met de Wet indeling geldboetecategorieën heeft de wetgever ervoor gekozen om de geldboetes die zijn opgenomen in wetsartikelen, uitgedrukt in concrete bedragen, los te laten en te vervangen door geldboetecategorieën. Het voordeel hiervan is dat een aanpassing van de hoogte van de geldboete niet het wijzigen van honderden artikelen vergt, doch slechts de wijziging in één artikel van de hoogte van de geldboete per categorie.

Dit betekent dat het opdelen in een beperkt aantal categorieën de strafzwaarte ook gewijzigd is. De wetgever heeft hiervoor aansluiting gezocht bij de duur van de op die feiten gestelde vrijheidsstraffen. Dat de straffen daardoor in een aantal gevallen verhoogd zijn, achtte de wetgever niet bezwaarlijk. Dit "leidt ertoe dat de meeste van de onevenwichtigheden die in de loop des tijds in de onderlinge verhoudingen tussen de strafmaxima bij overtredingen zijn geslopen, worden rechtgetrokken. Dat het algemene niveau van de boetemaxima wat hoger komt te liggen, acht ik geen bezwaar. Door de geldontwaardiging zijn bij verschillende overtredingen die maxima op een peil beland, waarop geen doelmatige sanctionering meer mogelijk is. Het scheppen van een zekere marge lijkt wel verantwoord, omdat ermee rekening moet worden gehouden dat ook in de toekomst het algemene prijsniveau instabiel zal blijven."

Daarnaast is in hetzelfde wetsvoorstel een taalkundige wijziging van het Wetboek van Strafrecht per 1 mei 1984 opgenomen. Woorden als eene, oopenbaar, den, mensch zijn vervangen door een, openbaar, de, mens. Als een dergelijke correctie heeft plaatsgevonden, dan is in het wettenoverzicht alleen opgenomen dat een taalcorrectie heeft plaatsgevonden, niet welke dat is geweest. Tenzij sprake is van vervanging van een woord, zoals schip in plaats van vaartuig. Dit betreft een dermate grote verandering dat de reikwijdte van het wetsartikel wijzigt. De taalkundige wijziging vloeit voort uit pagina 25 van onderdeel XXV van de Wet van 10 maart 1984 (Stbl. 1984, 91).

---

⁵² Tweede Kamer, vergaderjaar 1983-1984, 17 524, nr. 11 (GOvW) en nr. 3 (MvT).

*Wet herziening tenuitvoerlegging strafrechtelijke beslissingen*⁵³

Het Wetboek van Strafrecht is in 2020 opgeschoond. Hoewel het wetsvoorstel in naam gericht is op het herzien van de huidige wetgeving rondom de tenuitvoerlegging van strafrechtelijke beslissingen, is het wetsvoorstel ook gebruikt om de bepalingen die "zien op de tenuitvoerlegging van sancties en thans versnipperd zijn te vinden in het Wetboek van Strafrecht en het Wetboek van Strafvordering zoveel mogelijk bij elkaar te brengen in één nieuw boek binnen het Wetboek van Strafvordering (verder: Sv). Hiertoe wordt het huidige Boek V van het Wetboek van Strafvordering integraal opnieuw vastgesteld. Het voorgestelde nieuwe «Boek 6 – Tenuitvoerlegging» kent een systematische nummering en een nieuwe indeling waarbij per sanctiesoort de voor de tenuitvoerlegging relevante bepalingen in aparte Hoofdstukken zijn samengebracht. Deze clustering betekent onder meer dat bepalingen uit andere wetten die zien op de tenuitvoerlegging van specifieke straffen, worden opgenomen in de algemene strafprocesrechtelijke regeling. Dit betreft met name bepalingen uit het Wetboek van Strafrecht (verder: Sr)."⁵⁴ Dit betekent dat vele tientallen strafrechtartikelen geheel of ten dele zijn overgebracht naar het Wetboek van Strafvordering.

---

⁵³ Tweede Kamer, vergaderjaar 2014–2015, 34 086, nr. 2 (OvW), nr. 3 (MvT)

⁵⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 2014–2015, 34 086, nr. 3 (MvT). pag. 2-3

Veelvoorkomende bestanddelen

Bepaalde bestanddelen komen zo vaak voor dat het ondoenlijk is deze telkens bij het wetsartikel uit te werken. Daarom zijn in dit hoofdstuk de veelvoorkomende bestanddelen uitgewerkt.

Het bestanddeel wordt toegelicht aan de hand van:

- de wetshistorie van het bestanddeel in het betreffende artikel en/of
- de wetshistorie in andere artikelen van het Wetboek van Strafrecht en/of
- de uitleg van het bestanddeel in andere wetten en/of
- eventueel een taalkundige uitleg van het bestanddeel.

Het moge duidelijk zijn, hoe verder van de bron (het wetsartikel) wordt gegaan voor verduidelijking hoe meer minder relevant de uitleg zal zijn. Daar moet de lezer zich bewust van zijn. Zoals de wetgever stelde over een civiele uitleg van een strafrechtelijk begrip (in casu «voorwerp»): “Hoewel een term uiteraard niet noodzakelijkerwijze in het burgerlijk recht dezelfde betekenis behoeft te hebben als in het strafrecht.”⁵⁵

Rechtssubject

«hij» «zij» «ieder» «degene»

In plaats van «hij» wordt ook wel van een «ieder» of «degene» gesproken. Dit betreft dezelfde uitleg als die geldt voor «hij».

Met het persoonlijk voornaamwoord «hij» wordt naast de man ook de vrouw bedoeld. Het is niet erg *woke*, maar het wetboek zou onleesbaar worden als de duiding in elk delict zou worden: hij, zij of hen (voor genderneutrale duiding).

Het persoonlijk voornaamwoord «zij» komt wel voor in de wet, maar dan wordt bedoeld op meerdere personen, niet op de vrouw.

Met «hij» wordt het rechtssubject bedoeld, de drager van rechten en plichten. Dit kan een natuurlijk persoon zijn (een mens) of een rechtspersoon (artikel 51 Sr).

Wil de natuurlijk persoon strafbaar zijn, dan moet hij ouder dan 12 jaren zijn (artikel 77a Sr). Op iemand onder de twaalf jaren is het Wetboek van Strafrecht niet van toepassing. Daar waar de wetgever specifiek rekening houdt met de leeftijd van de persoon worden termen gebruikt als «minderjarige» «twaalf jaren» «zestien jaren» «achttien jaren». Dit wordt hierna nader geduid.

De rechtspersoon kan ook strafbare feiten plegen, of tenminste deelnemen aan strafbare feiten (artikel 51 Sr). Het is in dit geval 'kan' omdat een rechtspersoon geen illegale abortus kan uitvoeren of iemand kan mishandelen. Dat zijn feitelijke handelingen die een natuurlijk persoon moet verrichten. Dat gezegd hebbende, de rechtspersoon kan hiertoe wel opdracht geven of bij behulpzaam eraan zijn. Het hangt van het delict en de feiten en omstandigheden af of een rechtspersoon een (mede)dader kan zijn.

⁵⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 1954-1955, 3 771, nr. 3 (MvT), pag. 17

«verdachte» «veroordeelde» «schuldige»

Zoals volgt uit de toelichting gegeven bij «hij» kan dit een natuurlijk persoon of een rechtspersoon zijn.

Het Wetboek van Strafvordering definieert het moment waarop iemand verdachte is geworden:

Artikel 27 Sv	
1.	Als verdachte wordt vóórdat de vervolging is aangevangen, aangemerkt degene te wiens aanzien uit feiten of omstandigheden een redelijk vermoeden van schuld aan een strafbaar feit voortvloeit.
2.	Daarna wordt als verdachte aangemerkt degene tegen wie de vervolging is gericht.

De wetgever heeft ook aan andere begrippen gedacht zoals vervolgde of dader, maar zoals blijkt bij de toelichting inzake artikel 1 Sr was dat niet de juiste term. Eerstens werd gekozen voor 'den vervolgde', maar dat was niet de juiste keuze omdat juist door toepassing van artikel 1 Sr mogelijk geen sprake meer is van 'vervolgde'. Toen dacht men aan 'den dader'. Maar ook dat is niet een correcte term: "als geene vervolging plaats grijpt, weet men ook niet wie de dader is." Bleef over de de term «verdachte».⁵⁶

Hoe lang blijft men verdachte? "Tot het ogenblik waarop de einduitspraak onherroepelijk is geworden blijft men «verdachte»; nadien wordt van de «veroordeelde» gesproken."⁵⁷

Natuurlijk alleen voor zover de verdachte veroordeeld is. Anders zou de term vrijgesprokene zijn.

Ook wordt veelvuldig de term «schuldige» gebruikt, hetgeen duidt op degene die schuldig is aan het strafbare feit.

«echtgenoot» «geregistreerd partner»

Klassiek bezien is de echtgenoot de partner in een huwelijk. Strafrechtelijk geldt hier een gelijkschakeling met geregistreerd partnerschap.

"Waar van huwelijk of echtgenoot wordt gesproken wordt, met uitzondering van artikel 449, daaronder mede begrepen geregistreerd partnerschap dan wel geregistreerde partner." (artikel 90octies Sr).

"Door huwelijk of door geregistreerd partnerschap ontstaat tussen de ene echtgenoot dan wel de ene geregistreerde partner en een bloedverwant van de andere echtgenoot dan wel de andere geregistreerde partner aanverwantschap in dezelfde graad als er bloedverwantschap bestaat tussen de andere echtgenoot dan wel de andere geregistreerde partner en diens bloedverwant." (artikel 1:3 lid 2 BW).

«kind»

Er bestaan verschillende fasen in een jong leven: baby, peuter, kind, puber, adolescent, jongeman.

⁵⁶ Tweede Kamer, vergaderjaar 1879-1880, 47, nr. 25 (verslag), pag. 5

⁵⁷ Tweede Kamer, vergaderjaar 1980 - 1981, 11 932, nrs. 5 - 7 (MvA), pag. 33

Welke leeftijd hoort bij welke fase? Dit hangt af van het soort delict. Zo vroeg te wetgever bij titel IV van het Derde boek zich het volgende af: “Wanneer houdt een mensch op een kind te zijn ? In het Eerste Boek (titel XV) is het begrip door het stellen van een vasten ouderdom bepaald. Naar analogie van art. 274 zou hier de leeftijd van zeven jaren moeten vastgesteld worden.”⁵⁸

Zo geldt voor artikel 256 Sr de grens van zeven jaren voor het zijn van een kind.

«minderjarige» «meerderjarige» «beneden de leeftijd van twaalf jaren» «leeftijd van twaalf jaren maar nog niet die van zestien jaren heeft bereikt» «beneden de leeftijd van zestien jaar» «leeftijd van zestien jaren maar nog niet de leeftijd van achttien jaren» «leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt»

Om onduidelijkheid te voorkomen heeft de wetgever ervoor gekozen om de termen «minderjarige» of «meerderjarige» te gebruiken, dan wel concreet een leeftijd te vermelden, zodat elke onduidelijkheid omtrent hoe oud iemand moet zijn wordt voorkomen.

“Minderjarigen zijn zij die de leeftijd van achttien jaren niet hebben bereikt en evenmin met toepassing van artikel 253ha (boek 1 Burgerlijk Wetboek, red.) meerderjarig zijn verklaard.” (artikel 1: 233 BW)
Meerderjarigen zijn dus achttien jaren of ouder.

Met name de leeftijden van 12, 16 en 18 zijn van belang voor het Wetboek van Strafrecht:

- jeugdstrafrecht is van toepassing tussen de 12 en 18 jaren (artikel 77a Sr);
- adolescentenstrafrecht kan van toepassing zijn tussen de 16 en 23 jaren (artikel 77b en 77c Sr);
- volwassenenstrafrecht is van toepassing vanaf 18 jaren

De wetgever differentieert in leeftijd in verband met het gevolg van het delict voor de minderjarige. Zo geldt de grens van twaalf jaren voor onttrekking van het kind aan het gezag (artikel 279 en 280 Sr), terwijl de grens van zestien en achttien jaren relevant is voor zedendelicten.

“De strafrechtelijke bescherming van kinderen die het slachtoffer zijn van seksuele uitbuiting, betreft personen tot 18 jaar. Het is daarom wenselijk om die bescherming te bewerkstelligen door hantering van het begrip «persoon die de leeftijd van achttien jaren nog niet heeft bereikt». Datzelfde effect wordt doorgaans ook bereikt door gebruik van het begrip minderjarige, maar niet, wanneer het minderjarigen van 16 of 17 jaar betreft die getrouwd zijn.”⁵⁹

«rechtspersoon»

Boek 2 van het Burgerlijk Wetboek bevat de regeling voor rechtspersonen. Deze regeling is niet gelijk in het strafrecht. Daar worden meer ondernemingsvormen als rechtspersoon aangemerkt. “Voor de toepassing van de vorige leden wordt met de rechtspersoon gelijkgesteld: de vennootschap zonder rechtspersoonlijkheid, de maatschap, de rederij en het doelvermogen.” (artikel 51 lid 3 Sr)

⁵⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 1879-1880, 47, nr. 3 (MvT), pag. 192

⁵⁹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2003-2004, 29 291, nr. 3 (MvT), pag. 16

Artikel 51 Sr wordt nader geduid in het tweede deel van deze serie. Voor hier wordt volstaan met een duiding van de ondernemingsvormen.

rechtspersoon (Boek 2 Burgerlijk Wetboek)		
privaatrechtelijk (artikel 2:3 BW)	publiekrechtelijk (artikel 2:1 BW)	kerkgemeenschappen (artikel 2:2 BW)
<ul style="list-style-type: none"> • verenigingen • coöperaties • onderlinge waarborgmaatschappijen • naamloze vennootschappen • besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid • stichtingen 	<ul style="list-style-type: none"> • de Staat • de provincies • de gemeenten • waterschappen • alle lichamen o.g.v. Gw. verordenende bevoegdheid aan is verleend • andere lichamen, waaraan een deel van de overheidstaak is opgedragen, bezitten slechts rechtspersoonlijkheid, indien dit uit het bij of krachtens de wet bepaalde volgt. 	<ul style="list-style-type: none"> • kerkgemeenschappen • hun zelfstandige onderdelen • de lichamen waarin zij zijn verenigd
<p>“rechtspersoon” (artikel 51 lid 3 Sr)</p> <ul style="list-style-type: none"> • vennootschap zonder rechtspersoonlijkheid • maatschap • rederij • doelvermogen 		

De wetgever is duidelijk: artikel 51 Sr geldt ook voor Staat en kerk.

Met betrekking tot de publiekrechtelijke rechtspersonen: “Evenmin bestond behoefte aan een afzonderlijke vermelding van de in verschillende fiscale en sociale verzekeringswetten genoemde «ondernemingen van publiekrechtelijke rechtspersonen». Het is op zichzelf al niet voor de hand liggend dat tegen zulke ondernemingen strafrechtelijk zou dienen te worden opgetreden. In de regel zal langs administratieve weg een correctie kunnen volgen (...). Mocht niettemin in een exceptioneel geval een strafvervolgung gewenst zijn, dan zal deze volgens het bepaalde in artikel 51, tweede lid, kunnen worden gericht tegen de rechtspersoon als zodanig alsmede tegen degenen die tot het strafbare feit opdracht hebben gegeven dan wel feitelijke leiding hebben gegeven aan de verboden gedraging. Gaat het bij voorbeeld om een gedraging van een gemeentelijk bedrijf, dan kan zowel de gemeente als de directeur van het bedrijf, als eventueel een andere functionaris (die feitelijk de leiding heeft gehad) worden vervolgd.”⁶⁰

De minister van justitie: “Ik acht het gevaar, dat bij het openbaar ministerie na de totstandkoming van de onderhavige wet veelvuldig aangifte zal worden gedaan van strafbare feiten die zouden zijn gepleegd door bestuurlijke lichamen, niet groot. Ook nu reeds is het denkbaar dat bestuurlijke lichamen als strafbare dader worden aangemerkt van de in vele bijzondere wetten, genoemd in de artikelen III – XIV van het wetsontwerp, omschreven strafbare feiten. Dit heeft echter niet geleid tot aangiften of klachten van het publiek. Mochten zulke aangiften in de toekomst al plaatsvinden, dan ligt het voor de hand dat het openbaar ministerie de gedragslijn zal volgen die het thans reeds bij de vervolging van economische

⁶⁰ Tweede Kamer, vergaderjaar 1975-1976, 13 655, nr. 3 (MvT), pag. 24

delicten hanteert en van zijn bevoegdheid tot vervolging van (semi-) publiekrechtelijke lichamen een uiterst terughoudend gebruikzal maken.”⁶¹

En ten aanzien van kerkgenootschappen. “Artikel 51 Sr. (nieuw) heeft betrekking op alle rechtspersonen, dus ook op kerkgenootschappen. In dit verband verwijs ik naar artikel 2 van Boek 2 (nieuw) BW, dat bepaalt dat kerkgenootschappen alsmede hun zelfstandige onderdelen rechtspersoonlijkheid bezitten.”⁶²

De privaatrechtelijke rechtspersonen zijn:

- *verenigingen*: De vereniging is een rechtspersoon met leden die is gericht op een bepaald doel, anders dan een dat is omschreven in artikel 53 lid 1 of lid 2 (artikel 2: 26 BW);
- *coöperaties*: De coöperatie is een bij notariële akte als coöperatie opgerichte vereniging. Zij moet zich blijkens de statuten ten doel stellen in bepaalde stoffelijke behoeften van haar leden te voorzien krachtens overeenkomsten, anders dan van verzekering, met hen gesloten in het bedrijf dat zij te dien einde te hunnen behoeve uitoefent of doet uitoefenen (artikel 2:53 lid 1 BW);
- *onderlinge waarborgmaatschappijen*: De onderlinge waarborgmaatschappij is een bij notariële akte als onderlinge waarborgmaatschappij opgerichte vereniging. Zij moet zich blijkens de statuten ten doel stellen met haar leden verzekeringsovereenkomsten te sluiten, een en ander in het verzekeringsbedrijf dat zij te dien einde ten behoeve van haar leden uitoefent (artikel 2:53 lid 2 BW);
- *naamloze vennootschappen*: De naamloze vennootschap is een rechtspersoon met een in overdraagbare aandelen verdeeld maatschappelijk kapitaal. Een aandeelhouder is niet persoonlijk aansprakelijk voor hetgeen in naam van de vennootschap wordt verricht en is niet gehouden boven het bedrag dat op zijn aandeel behoort te worden gestort in de verliezen van de vennootschap bij te dragen. Ten minste één aandeel wordt gehouden door een ander dan en anders dan voor rekening van de vennootschap of een van haar dochtermaatschappijen (artikel 2:64 BW);
- *besloten vennootschappen met beperkte aansprakelijkheid*: De besloten vennootschap met beperkte aansprakelijkheid is een rechtspersoon met een in een of meer overdraagbare aandelen verdeeld kapitaal. De aandelen zijn op naam gesteld. Een aandeelhouder is niet persoonlijk aansprakelijk voor hetgeen in naam van de vennootschap wordt verricht en is niet gehouden boven het bedrag dat op zijn aandelen behoort te worden gestort in de verliezen van de vennootschap bij te dragen, onverminderd het bepaalde in artikel 192. Ten minste één aandeel met stemrecht in de algemene vergadering wordt gehouden door een ander dan en anders dan voor rekening van de vennootschap of een van haar dochtermaatschappijen (artikel 2:175 BW).
- *stichtingen*: Een stichting is een door een rechtshandeling in het leven geroepen rechtspersoon, welke geen leden kent en beoogt met behulp van een daartoe bestemd vermogen een in de statuten vermeld doel te verwezenlijken (artikel 2: 285 BW).

---

⁶¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 1975-1976, 13 655, nr. 5 (MvA), pag. 3

⁶² Tweede Kamer, vergaderjaar 1975-1976, 13 655, nr. 5 (MvA), pag. 3

Met “rechtspersoon” in het schema wordt bedoeld op ondernemingsvormen die privaatrechtelijk geen rechtspersoon zijn maar strafrechtelijk dat wel:

- vennootschap zonder rechtspersoonlijkheid. Dit omvat de *vennootschap onder firma* en de *commanditaire vennootschap*:
  - De vennootschap onder eene firma is de maatschap, tot de uitoefening van een bedrijf onder eenen gemeenschappelijken naam aangegaan (artikel 16 WvK);
  - De vennootschap bij wijze van geldschieting, anders en commandite genaamd, wordt aangegaan tusschen eenen persoon, of tusschen meerdere hoofdelijk verbonden vennoten, en eenen of meer andere personen als geldschieters (artikel 19 WvK).
- *maatschap* is een overeenkomst, waarbij twee of meerdere personen zich verbinden om iets in gemeenschap te brengen, met het oogmerk om het daaruit ontstaande voordeel met elkander te delen (artikel 7a: 1655 BW). Er kan sprake zijn van een algemene of een bijzondere maatschap. Dit is uitgewerkt in titel 9, afdeling 1 van boek 7a van het Burgerlijk Wetboek.
- van een *rederij* is sprake als een zeeschip blijkens de openbare registers bedoeld in afdeling 2 van Titel 1 van Boek 3 aan twee of meer personen gezamenlijk toebehoort (artikel 8: 160 BW). Nadere regels inzake de rederij zijn opgenomen in titel 3, afdeling 1 van boek 8 van het Burgerlijk Wetboek.
- “Het begrip *doelvermogen* is niet vast omlijnd. In de memorie van toelichting bij artikel 15 van de Wet op de economische delicten werd het omschreven als «het vermogen bijeengebracht tot een bepaald doel, zonder dat voor het beheer daarvan een statuut of reglement is vastgesteld». In de memorie van antwoord op het ontwerp-Algemene wet inzake rijksbelastingen heeft de Regering destijds gewezen op de moeilijkheid om van het begrip doelvermogen een bevredigende definitie te geven. Men achtte het toen wenselijk de nadere bepaling van de inhoud van dit begrip aan wetenschap en jurisprudentie over te laten. In de praktijk heeft echter die nadere begripsbepaling niet plaatsgehad, mede omdat, voor zover bekend, nooit een doelvermogen strafrechtelijk is vervolgd. De Staatssecretaris van Financiën stelt er echter prijs op, dat het doelvermogen als afzonderlijk subject van strafrecht wordt gehandhaafd. Hij meent dat de strafbaarstelling van het doelvermogen niet kan worden gemist, mede in verband met de noodzaak ook eventuele buitenlandse doelvermogens, die hier te lande actief zijn, onder de belastingbepalingen te doen vallen. Ik heb gemeend mij tegen zijn wens niet te moeten verzetten.”⁶³
“Het begrip *«fonds voor gemene rekening»* dat in de Wet op de vennootschapsbelasting 1969 wordt gebruikt, kan worden gezien als een species van het doelvermogen, zodat afzonderlijke vermelding niet nodig leek.”⁶⁴

«ambtenaar»

Het Wetboek van Strafrecht bevat geen definitie van ambtenaar. In artikel 84 Sr is een nadere duiding gegeven zodat hieronder ook wordt begrepen: leden van algemeen vertegenwoordigende organen, scheidsrechters en zij die tot de

⁶³ Tweede Kamer, vergaderjaar 1975-1976, 13 655, nr. 3 (MvT), pag. 19

⁶⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 1975-1976, 13 655, nr. 3 (MvT), pag. 24

gewapende macht behoren. Wat daaronder moet worden verstaan is toegelicht bij de behandeling van artikel 84 Sr.

Zoals in de memorie van toelichting geduid: "Het artikel geeft geene definitie van het begrip van ambtenaren maar breidt, in zijn eerste lid, dit begrip uit tot alle krachtens de wet of wettelijke verordening verkozen personen. Dat ook de op openbaar gezag aangestelde personen ambtenaren zijn, spreekt van zelf. Het is dus onnoodig dit in eene bepaling, die anderen dan de daarin genoemde niet uitsluit, te zeggen."⁶⁵

Ook andere artikelen geven slechts een nadere duiding, geen definitie:

- Artikel 184, tweede lid Sr: "Met de in het eerste gedeelte van het vorige lid bedoelde ambtenaar wordt gelijkgesteld ieder die, krachtens wettelijk voorschrift, voortdurend of tijdelijk met enige openbare dienst is belast."
- Artikel 285a, tweede lid Sr: "Met rechter of ambtenaar wordt gelijkgesteld: een rechter bij onderscheidenlijk een persoon in de openbare dienst van een internationaal gerecht dat zijn rechtsmacht ontleent aan een verdrag waarbij het Koninkrijk partij is."
- Artikel 468a Sr: "Onder ambtenaar van de burgerlijke stand wordt ten aanzien van de artikelen 466-468 verstaan een ieder die ingevolge enig wettelijk voorschrift met de bewaring van een register van de burgerlijke stand is belast."

Wie is dan een ambtenaar? Blijkens de Ambtenarenwet is een ambtenaar in de zin van deze wet "degene die krachtens een arbeidsovereenkomst naar Nederlands recht met een overheidswerkgever werkzaam is."

Blijkens het tweede lid is een ambtenaar "tevens degene die met een overheidswerkgever is overeengekomen zonder aanspraak op loon als bedoeld in artikel 610 van Boek 7 van het Burgerlijk Wetboek een functie te vervullen die is aangewezen bij algemene maatregel van bestuur, waarvan de voordracht geschiedt door Onze Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties."

Maar dit is de Ambtenarenwet, niet het strafrecht. De wetgever constateerde dat het "(...) begrip ambtenaar wordt in de rechtspraak ruim uitgelegd. Hieronder wordt verstaan elke persoon die door het openbaar gezag is aangesteld tot een openbare betrekking om een deel van de taak van de staat of zijn organen te verrichten."⁶⁶ In artikel 84 Sr wordt aangegeven wie mede wordt verstaan onder ambtenaar. Dit zijn onder meer ook personen die als parlaments- of gemeenteraadslid zijn verkozen."⁶⁷

Opgemerkt werd op vragen van de Raad van State: "Dat notarissen en procureurs onder de bepaling van ambtenaar vallen, kan niet twijfelachtig zijn."⁶⁸

«gewoonte» «beroep» «bedrijf» «organisatie»

"Onder «gewoonte» pleegt de rechtspraak te verstaan: een pluraliteit van feiten die niet slechts toevallig op elkaar volgen, maar onderling in zeker verband staan, zowel wat betreft de (objectieve) aard van de feiten als wat betreft de (subjec-

⁶⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 1879-1880, 110, nr. 3 (MvT), pag. 80

⁶⁶ Vgl. Hoge Raad 30-01-1914, W 9149; Hoge Raad 01-12-1992, NJ 1993, 354; Hoge Raad 30-05-1995, NJ 1995, 620

⁶⁷ Tweede Kamer, vergaderjaar 1998-1999, 26 469, nr. 3 (MvT), pag. 5

⁶⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 1879-1880, 110, nr. 9 (Rapport aan den Koning), pag. 200

tieve) gerichtheid van de dader: de neiging van de dader om het feit steeds weer te begaan.^{69,70}

“Dit kan aan de orde zijn als bij verschillende gelegenheden goederen of diensten worden aangeboden op een *website*. Dit kan ook aan de orde zijn als bij verschillende gelegenheden gebruik wordt gemaakt van een *website* om goederen of diensten aan te bieden. Niet uitgesloten is dat in het geval van een enkele *website*, met behulp waarvan gedurende korte tijd een groot aantal afzonderlijke transacties tot verkoop wordt aangegaan, sprake is van het meermalen verrichten van soortgelijke feiten, te weten het aanbieden van goederen of diensten zonder de intentie tot leveren. Het eenmalig te koop aanbieden van een voorwerp of aanbieden van een dienst valt hier echter niet onder.”⁷¹

“De pluraliteit van feiten onderscheidt de «gewoonte» van het «beroep». Het kenmerkende dáárvan ligt niet in de herhaling, maar in het oogmerk om te herhalen, teneinde zich aldus een bron van inkomsten te verschaffen (...) Bij «beroep» gaat het dus om de wil om eenzelfde feit stelselmatig uit winstbejag of om in het onderhoud te voorzien te begaan. Daarvoor kan één daad voldoende zijn, mits deze wijst op het vaste voornemen hetzelfde feit nogmaals te begaan met het oog op financieel gewin.”⁷²

“Het begrip beroep veronderstelt een bezoldigde betrekking. Onder uitoefening van het beroep wordt verstaan uitoefening van het beroep in overeenstemming met de hiervoor geldende voorschriften.”⁷³

Wat omvat het beroep? “Het begrip «beroep» is in de wet niet nader omljnd. In de literatuur wordt aangenomen dat het ontbreken van een definitie veronderstelt dat aan het begrip «beroep» de meest ruime betekenis mag worden gegeven.⁷⁴ Uit rechtspraak kan worden afgeleid dat met name twee aspecten van belang worden geacht om een activiteit als beroep aan te merken.

In de eerste plaats moeten de verrichtingen die in het kader van de activiteit plaatsvinden een zekere samenhang vertonen, wil er sprake zijn van een beroep. Het gaat er daarbij bijvoorbeeld om dat iemand de diverse taken vervult die bij het desbetreffende beroep behoren. Zo maakt het regelmatig schetsen van bouwplannen iemand nog geen architect als hij de overige aan dit beroep verbonden werkzaamheden niet verricht.

Het tweede aspect betreft de duurzaamheid. Pas wanneer de werkzaamheden met een zekere bestendigheid plaatsvinden, kan van de uitoefening van een beroep worden gesproken. De eenmalige uitvoering van een specifieke last is dus geen beroepsuitoefening. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan het verschil tussen het optreden als executeurtestamentair in de privé-hoedanigheid van familielid en in de uitoefening van het beroep van notaris.

Niet relevant is verder of betrokkene de werkzaamheid uitvoert als hoofdberoep dan wel als nevenberoep. Het is namelijk goed voorstelbaar dat iemand verschillende beroepen naast elkaar uitoefent. «Beroep» beperkt zich evenmin tot kost-

---

⁶⁹ Vgl. de standaard-interpretatie van het begrip «gewoonte», gegeven in aantekening 11 op artikel 250 van het Wetboek van Strafrecht, in T. J. Noyon, G. E. Langemeijer en J. Rimmelink, Het Wetboek van Strafrecht, supplement 91, pag. 773

⁷⁰ Tweede Kamer, vergaderjaar 2000–2001, 27 792, nr. 3 (MvT), pag. 6

⁷¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2015–2016, 34 372, nr. 3 (MvT), pag. 92

⁷² Tweede Kamer, vergaderjaar 2000–2001, 27 792, nr. 3 (MvT), pag. 6

⁷³ Tweede Kamer, vergaderjaar 2018–2019, 35 080, nr. 7 (Nota n.a.v. Verslag), pag. 16

⁷⁴ Vgl. Noyon-Langemeijer-Rimmelink, Het Wetboek van Strafrecht, art. 28, aant. 19 (suppl. 53)

winning. Een bezigheid die praktisch als beroep wordt verricht, verliest het beroepsmatig karakter niet wanneer zij om niet of enkel tegen vergoeding van onkosten wordt verricht. Activiteiten van een zekere samenhang en duurzaamheid kunnen derhalve, ook zonder bezoldiging, worden aangemerkt als het uitoefenen van een beroep.

In de praktijk wordt de wettelijke regeling inzake de ontzetting van het recht tot uitoefening van een bepaald beroep door de rechter ook op deze wijze toegepast. Zo zijn door de rechter in strafzaken bijvoorbeeld de (zakelijke) activiteiten van de opkoper, zaakwaarnemer, nachtverpleger, caféhouder, archivaris, conservator, masseur, turnleraar, arts, apotheker, paranormaal genezer, advocaat, accountant en financieel-adviseur aangemerkt als beroep in de zin van artikel 28, eerste lid, onder 5°, Sr.⁷⁵

“De invulling van het begrip «bedrijf» wordt, evenals het geval is voor de invulling van dit begrip in andere artikelen uit het Wetboek van Strafrecht waarin het voorkomt, overgelaten aan het gewone spraakgebruik. In algemene zin wordt aangenomen dat bij een bedrijf een streven naar winst bestaat en dit streven regelmatig en publiekelijk tot uiting komt.

Onder de uitoefening van een «beroep of bedrijf» moet worden verstaan het verrichten van activiteiten die als hoofd- of nevendoel het verwerven van inkomen of het maken van winst hebben, zo wordt «beroep of bedrijf» iets verder gespecificeerd in de wetsuitleg van artikel 429quarter van het Wetboek van Strafrecht.⁷⁶

Wat betreft het verschil tussen «beroep» en «bedrijf» heeft de Hoge Raad bepaald dat, gelet op artikel 71 van de Wet op de bedrijfsorganisatie (oud) moet worden aangenomen dat het begrip «bedrijf» primair wordt bepaald door een ondernemingsgewijze bedrijfsuitoefening, in tegenstelling tot het begrip «beroep», hetgeen een door persoonlijke kwalificaties bepaalde beroepsuitoefening betreft.⁷⁷

“Een vereniging of organisatie valt niet onder het begrip «beroep» of «bedrijf».

Het begrip «organisatie» is toegevoegd aan artikel 326d van het Wetboek van Strafrecht, zodat ook (liefdadigheid)stichtingen, kerkgenootschappen en andere organisaties vallen onder de bescherming die artikel 326d van het Wetboek van Strafrecht tegen acquisitiefraude biedt.

Voor wat betreft de definitie van «organisatie» kan worden aangesloten bij hetgeen is bepaald in HR 22 januari 2008, NJ 2008, 72. Hier gaf de Hoge Raad aan onder organisatie te verstaan «een samenwerkingsverband met een zekere duurzaamheid en structuur».⁷⁸

«in vereniging» «verenigde personen» «verenigde krachten»

Een delict kan alleen gepleegd worden, maar ook tezamen met anderen. Voorzamelde drie begrippen duiden allemaal dit aan: het plegen van een delict met twee of meer personen, zij het met enig verschil.

⁷⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 2007–2008, 31 386, nr. 3 (MvT), pag. 14

⁷⁶ C.P.M. Cleiren en J.F. Nijboer, Tekst en commentaar, Strafrecht, Deventer: Kluwer, 2008

⁷⁷ Tweede Kamer, vergaderjaar 2012–2013, 33 712, nr. 3 (MvT), pag. 20–21

⁷⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 2012–2013, 33 712, nr. 3 (MvT), pag. 20–21

“De term [in vereniging, red.]⁷⁹ heeft een vergelijkbare inhoud als wanneer de strafwet spreekt over «verenigde personen» (...)»⁸⁰ of «verenigde krachten» (...)»⁸¹, zij het, dat de laatste term oorspronkelijk duidt op een zeker massaal gebeuren.

De rechtspraak is echter, zoals bekend, al snel bereid gebleken om «verenigde krachten» of «vereniging van krachten» ook al aan te nemen als slechts twee personen opzettelijk samendoen tot het begaan van de verboden gedraging.⁸² De Hoge Raad heeft deze uitleg steeds gebillijkt.⁸³

Volgens de gangbare dogmatiek is van een in vereniging begaan delict slechts sprake indien opzettelijk wordt samengewerkt tot het ontstaan van het delictuele gevolg.⁸⁴

Het gaat hier om een strafverzwarringsgrond. Het is meer verwijtbaar als een delict door meer dan één persoon wordt gepleegd. “De strafverzwarringsgrond «door twee of meer verenigde personen» duidt op de deelnemingsfiguur van medeplegen. Zie voor het «in vereniging» plegen van strafbare feiten ook artikel 46 Sr.”⁸⁵

Hierbij geldt dat juist “groepsoptredens strafrechtelijk bijzondere aandacht verdienen, vooral wegens de katalyserende werking die dat optreden heeft op de deelhebbers. De ene persoon wordt door de ander meegesleept en terugtrekking is bijna niet meer mogelijk zonder gezichtsverlies. Het zich distantiëren van wat binnen het collectief *bon ton* is, is erg moeilijk.”⁸⁶

“Op zichzelf heeft het OM gelijk dat «in vereniging» niet per definitie stelsmatigheid impliceert. Niettemin hecht ik eraan het verenigingselement als grond voor strafverzwaring in de wet tot uitdrukking te brengen en op één lijn te stellen met «beroep of gewoonte», vanwege de grotere impact die de betrokkenheid van meer personen bij discriminatoire uitingen in het algemeen zal hebben.”⁸⁷

De oude strafbaarstelling van artikel 141 Sr bevatte het begrip «met verenigde krachten». “Uit de wetsgeschiedenis kan de conclusie worden getrokken dat de toenmalige wetgever het begrip «met verenigde krachten» restrictief interpreteerde. Niet iedereen die aan het geweld bijdroeg, kon veroordeeld worden op basis van artikel 141 WvSr. De Hoge Raad heeft artikel 141, eerste lid, WvSr tot dusver overeenkomstig deze wetsgeschiedenis uitgelegd. In HR 9 oktober 1990, NJ 1991, 30 is uitgemaakt dat «het enkele feit dat de verdachte tot een groep heeft behoord die geweld heeft gepleegd, zonder dat is komen vast te staan dat van de verdachte zelf enige gewelddadige handeling is uitgegaan, geen geweldpleging zijdens de verdachte op(levert) in de zin van art. 141, eerste lid Sr.» Op dit uitgangspunt is de Hoge Raad niet teruggekomen.”⁸⁸

---

⁷⁹ Deze term komt thans voor in de artikelen 141, 197a en 285 Sr

⁸⁰ Deze term komt voor in de artikelen 137c, 137d, 137e, 137g, 138, 138a, 139, 248, 273f, 311, 312 en 396 Sr

⁸¹ Deze term komt alleen nog voor in artikel 182 Sr.

⁸² Zie onder meer het vonnis van de rechtbank te 's-Gravenhage van 2 november 1916 NJ 1917 p. 477.

⁸³ Zie bijvoorbeeld het arrest van dit college, gepubliceerd in de Nederlandse Jurisprudentie 1980 321, waar de Hoge Raad accoord ging met de toepassing van artikel 141 van het Wetboek van Strafrecht op een bewezenverklaring inhoudende dat verdachte tezamen met slechts een ander opzettelijk openlijk geweld had gepleegd.

⁸⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 1990-1991, 22 268, nr. 3 (MvT), pag. 17-18

⁸⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 2000-2001, 27 792, nr. 3 (MvT), pag. 6

⁸⁶ Tweede Kamer, vergaderjaar 2000-2001, 27 792, nr. 3 (MvT), pag. 6

⁸⁷ Tweede Kamer, vergaderjaar 2000-2001, 27 792, nr. 3 (MvT), pag. 6

⁸⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 1998-1999, 26 519, nr. 3 (MvT). pag. 2-3

Dit begrip is in artikel 141 Sr vervangen door «in vereniging». Zoals gesteld komt het oude begrip alleen nog voor in artikel 182 Sr.

“De woorden «in vereniging» drukken uit dat de samenwerkingseis van artikel 141 WvSr onverkort blijft gelden: het «verenigde» van de krachten wordt voortgezet in de eis dat in vereniging geweld moet zijn gepleegd. Aan deze vereniging worden geen strengere eisen gesteld, wat betreft de nauwheid en de volledigheid van de samenwerking, dan bij het huidige artikel 141 WvSr het geval is (...) Het verschil met de huidige delictomschrijving zit uitsluitend in het ontbreken van het woord «krachten». Anders dan thans is niet langer doorslaggevend of de verdachte «krachten» heeft aangewend die met die van anderen verenigd zijn. Voldoende is, dat hij deel uitmaakt van de groep die het openlijke geweld heeft gepleegd, en een bijdrage heeft geleverd aan dat geweld. Die bijdrage kan bestaan in het plegen van een gewelddadige handeling, dat hoeft echter niet. De betrokkene kan ook met een bivakmuts hebben rondgelopen en anderen hebben aangemoedigd. Hij kan, in gevallen waarin het openlijke geweld niet «spontaan» gepleegd wordt, ook een rol in de organisatie hebben gespeeld door deelnemers aan de openlijke geweldpleging te werven. De betekenis van de eis dat de betrokkene een bijdrage moet leveren, moet niet worden onderschat.”⁸⁹

Blijft over «verenigde personen». Ook hier gaat het om ten minste twee personen, zodat de wetgever aansluiting heeft gezocht bij medeplegen.

“Ik wil dan ook benadrukken dat het oppakken van personen op grond van de gedachte «je was erbij, dus je bent erbij» in strijd is met de gedachte achter dit wetsvoorstel. Zulks zou ook onverenigbaar zijn met de jurisprudentie inzake het medeplegen, waar het onderhavige wetsvoorstel bij wil aansluiten. Uit het arrest HR 19 oktober 1993, NJ 1994, 50 kan worden afgeleid, dat het meegaan met een groep waarvan men weet dat zij een inbraak gaat plegen, het tijdens die inbraak buiten wachten, en het vervolgens met de inbrekers opeten van de gestolen consumpties, niet de conclusie kan dragen dat de betrokkene zich schuldig heeft gemaakt aan «diefstal door twee of meer verenigde personen». Daartoe is meer vereist dan de enkele aanwezigheid. Voor toepassing van dwangmiddelen zal de enkele aanwezigheid van personen bij een ordeverstoring derhalve onvoldoende basis bieden.”⁹⁰

Rechtsobject

«voorwerp» «goed»

Deze strafrechtelijke begrippen mogen niet zomaar gebruikt worden met uitleg van de civielrechtelijke begrippen. Waarom niet? Omdat de strafwetgever «voorwerpen» als volgt duidt: “Onder voorwerpen worden verstaan alle zaken en alle vermogensrechten.”⁹¹ Civilisten herkennen hierin de juridische omschrijving van «goederen».

⁸⁹ Tweede Kamer, vergaderjaar 1998–1999, 26 519, nr. 3 (MvT), pag. 6-7

⁹⁰ Tweede Kamer, vergaderjaar 1999–2000, 26 519, nr. 6 (Nota n.a.v. het verslag), pag. 1

⁹¹ In de artikelen 33a, 36e, 46, 420bis, 420quater en 421 Sr.

Artikel 3:1 BW

Goederen zijn alle zaken en alle vermogensrechten.

Dit was een bewuste keuze van de wetgever: “Te definiëren met een verwijzing naar artikel 3.1.1.0 Nieuw BW [3:1]. Dat artikel bepaalt dat goederen alle zaken en alle vermogensrechten zijn. Aldus wordt duidelijk gemaakt dat niet alleen roerende zaken en vorderingen vatbaar zijn voor verbeurdverklaring, maar ook onroerende zaken en andere registergoederen, alsmede rechten aan toonder of order en aandelen en effecten op naam. Dezelfde definitie is niet voorgesteld in de artikelen over de onttrekking aan het verkeer, aangezien daarvoor naar het voorkomt alleen lichamelijke roerende zaken in aanmerking komen. Nu onder de voorgestelde definitie van voorwerpen alle zaken, roerend of onroerend, registergoed of niet, vallen alsmede onlichamelijke zaken, lijkt het niet langer nodig afzonderlijke voorzieningen met het oog op de mogelijkheid tot inbeslagneming, verbeurdverklaring of levering van vorderingen te handhaven.”⁹²

Dus strafrechtelijke «voorwerpen» en civielrechtelijke «goederen» zijn gelijk? Neen. De wetgever onderkende dit ook: “Hoewel een term uiteraard niet noodzakelijkerwijze in het burgerlijk recht dezelfde betekenis behoeft te hebben als in het strafrecht.”⁹³ Het probleem wordt duidelijk in de daaropvolgende civiele bepalingen.

Artikel 3:2 BW

Zaken zijn de voor menselijke beheersing vatbare stoffelijke objecten.

Artikel 3:2a BW

1. Dieren zijn geen zaken.
2. Bepalingen met betrekking tot zaken zijn op dieren van toepassing, met in achtneming van de op wettelijke voorschriften en regels van ongeschreven recht gegronde beperkingen, verplichtingen en rechtsbeginselen, alsmede de openbare orde en de goede zeden.

Artikel 3:3 BW

1. Onroerend zijn de grond, de nog niet gewonnen delfstoffen, de met de grond verenigde beplantingen, alsmede de gebouwen en werken die duurzaam met de grond zijn verenigd, hetzij rechtstreeks, hetzij door vereniging met andere gebouwen of werken.
2. Roerend zijn alle zaken die niet onroerend zijn.

Artikel 3:6 BW

Rechten die, hetzij afzonderlijk hetzij tezamen met een ander recht, overdraagbaar zijn, of er toe strekken de rechthebbende stoffelijk voordeel te verschaffen, ofwel verkregen zijn in ruil voor verstrekt of in het vooruitzicht gesteld stoffelijk voordeel, zijn vermogensrechten.

⁹² Tweede Kamer, vergaderjaar 1989-1990, 21 504, nr. 3 (MvT), pag. 16

⁹³ Tweede Kamer, vergaderjaar 1954-1955, 3 771, nr. 3 (MvT), pag. 17

Civielrechtelijk moeten zaken stoffelijk zijn. Strafrechtelijk is dit niet het geval. Sinds het electriciteitsarrest is in het strafrecht de eis van stoffelijkheid losgelaten. “In de eerste plaats zij vermeld, dat een voorziening met betrekking tot diefstal van elektriciteit in dit wetsontwerp niet behoeft te worden voorgesteld, nu naar het oordeel van ons hoogste rechtscollege (arrest van 28 Mei 1921) electriciteit als een voor wegneming vatbaar goed in den zin van artikel 310 van het Wetboek van Strafrecht moet worden aangemerkt.”⁹⁴

Hoewel deze uitbreiding de strafwetgever bekend was was er toch twijfel. Daarom is voor witwassen en verbeurdverklaring gekozen voor «voorwerpen» en niet voor «goederen». De minister van justitie: “In de context van het witwassen komt mij de term «goed» echter als te beperkt voor. Van die term is namelijk niet geheel duidelijk in hoeverre er meer onder valt dan alleen stoffelijke voorwerpen (de Hoge Raad heeft er bijvoorbeeld wel elektrische energie onder gevat). De voorkeur voor een ruim bestanddeel «voorwerpen» boven «goed» heeft bovendien te maken met de wens om ook de indirecte opbrengsten van misdrijven onder de nieuwe bepaling te brengen. Juist bij de vervanging van de oorspronkelijke uit misdrijf verkregen voorwerpen door andere, zal nogal eens sprake zijn van de verkrijging van een vermogensrecht.”⁹⁵

Daarop is bij de verbeurdverklaring, ontneming, witwassen en terrorismefinanciering ervoor gekozen om ook vermogensrechten aan te merken als voorwerpen.

Dat strafrechtelijke «voorwerpen» civielrechtelijke «roerende zaken» omvatten moge duidelijk zijn, maar hoe zit het met «onroerende zaken». Zijn dat «voorwerpen»? Ja.

“Door de hier aan het woord zijnde leden wordt er terecht op gewezen, dat in de jurisprudentie onder 'voorwerp' in bepaalde omstandigheden ook onroerende goederen zijn begrepen. De ondergetekende meent dat de ontwikkeling van deze jurisprudentie met vertrouwen kan worden tegemoet gezien. Daarbij hangt veel van de omstandigheden af. Gesteld b.v. dat iemand van een bouwterrein een wastafel, een geijsjer, of een dergelijk voorwerp ontvreemdt en dit vervolgens in zijn woning bevestigt, dan zou het rechtsgevoel niet bevredigd zijn indien het voorwerp, onroerend geworden, niet meer voor inbeslagneming of verbeurdverklaring vatbaar zou zijn. De verdere vormgeving aan het recht in dit opzicht zou ondergetekende intussen liever willen overlaten aan de rechter. Wanneer de wet zou aangeven in welke gevallen onroerende goederen voor verbeurdverklaring vatbaar zijn, zou het gevaar bestaan dat de wetstekst òf te ruim òf te eng zou worden, nu moeilijk tevoren geheel is te overzien onder welke omstandigheden verbeurdverklaring van onroerende goederen redelijk is te achten. Aanleiding voor ingrijpen van de wetgever zou er uiteraard zijn, indien de jurisprudentie zich in een ongewenste richting bewoog, doch dat is hier niet het geval. Bij dit alles dient bedacht, dat het onderhavige ontwerp wel een nadere regeling bedoelt te geven van de gevallen, waarin voorwerpen verbeurd kunnen worden verklaard, doch niet beoogt in het begrip 'voorwerp' wijziging te brengen.”⁹⁶

---

⁹⁴ Tweede Kamer, vergaderjaar 1920-1921, 526, nr. 3 (MvT), pag. 4

⁹⁵ Tweede Kamer, vergaderjaar 1999-2000, 27 159, nr. 3 (MvT), pag. 16

⁹⁶ Tweede Kamer, vergaderjaar 1957-1958, 4 034, nr. 5 (MvA), pag. 3

«gegevens» «informatie»

Dit begrip is beschreven in artikel 80quinquies Sr: "Onder gegevens wordt verstaan iedere weergave van feiten, begrippen of instructies, op een overeengekomen wijze, geschikt voor overdracht, interpretatie of verwerking door personen of geautomatiseerde werken."

Zowel e-mailberichten als een adressenbestand genieten bescherming als gegevens.⁹⁷

Waarom een aparte beschrijving? Vallen «gegevens» niet onder «goed»? Neen.

"Met de Wet computercriminaliteit is er destijds voor gekozen om gegevens begripsmatig afzonderlijk te behandelen en niet gelijk te stellen aan een «goed».⁹⁸ Ook in de jurisprudentie van de Hoge Raad is de gelijkstelling van gegevens aan een goed afgewezen.⁹⁹ Doorslaggevend argument is dat een «goed» individualiseerbaar is en dat degene die de feitelijke macht daarover heeft deze noodzakelijkerwijze verliest indien een ander zich de feitelijke macht erover verschafft. Gegevens kunnen echter worden overgenomen zonder dat de rechthebbende de beschikkingsmacht over de gegevens verliest. De rechthebbende kan echter geen invloed uitoefenen op het gebruik dat vervolgens van de overgenomen gegevens wordt gemaakt, waardoor hij benadeeld kan worden als de gegevens worden geopenbaard of anderszins worden aangewend op een wijze waardoor zijn belangen worden geschaad. Daar waar de gegevens buiten de beschikkingsmacht van de rechthebbende worden gebracht is strafvervolgning op grond van diefstal volgens enkele uitspraken van feitenrechters niet uitgesloten. Een voorbeeld hiervan betreft de diefstal van een virtueel amulet en een virtueel masker uit een online computerspel.^{100»101}

Is het begrip «gegevens» hetzelfde als «informatie»? Neen.

"Het begrip «gegevens» moet worden onderscheiden van het begrip «informatie», dat betrekking heeft op de uitwerking van gegevens, zoals beoogd of ervaren door de gebruikers ervan. Het verwijst naar een subjectief proces, dat mede afhankelijk kan zijn van culturele of maatschappelijke factoren"¹⁰²

"Het wetsvoorstel kiest (...) ter onderscheiding van het begrip «inlichtingen» of «informatie» voor een definitie van gegevens als «uitwendige kenmerken, die potentieel door de mens kunnen worden geïnterpreteerd» (memorie van antwoord, blz. 6, 5e regel v.o.). Pas als deze interpretatie plaatsvindt is er sprake van inlichtingen of informatie (zoals bedoeld in onder meer artikel 10 Europese Conventie van de Rechten van de Mens)."¹⁰³

«gegevensdrager» «informatiedrager»

Nu zijn gegevens ongrijpbaar, niet vast te pakken. Het is niet fysiek van aard. Gegevens moeten opgeslagen worden op harde schijf, Usb-stick, grammofoonplaat (geluid is ook een gegeven) of ander opslag-medium. Dit zijn «gegevensdragers».

⁹⁷ Tweede Kamer, vergaderjaar 1998-1999, 26 671, nr. 3 (MvT), pag. 33

⁹⁸ Tweede Kamer, vergaderjaar 1989-1990, 21 551, nr. 3 ((MvT), pag. 3

⁹⁹ Hoge Raad 03-12-1996, NJ 1997, 574

¹⁰⁰ Hoge Raad 31-01-2012, LJN BQ9251

¹⁰¹ Tweede Kamer, vergaderjaar 2015-2016, 34 372, nr. 3 (MvT), pag. 63

¹⁰² Tweede Kamer, vergaderjaar 1989-1990, 21 551, nr. 3 (MvT), pag. 5-6.

¹⁰³ Tweede Kamer, vergaderjaar 1991-1992, 21 551, nr. 10 (Eindverslag), pag. 2-4